

Motion till riksdagen

1987/88:Jo719

av Bengt Westerberg m. fl. (fp)

om en effektivare miljövård

Sammanfattning

Folkpartiets miljömotion har tre viktiga utgångspunkter.

Den första är att Sverige måste spela en mer offensiv roll på den internationella arenan.

Inom FN måste en rad övergripande frågor tacklas. Det gäller t. ex. skyddet av de tropiska regnskogarna, jordförstöringen och ökens spridningen. Man måste också gå vidare för att begränsa freonanvändningen.

Även på europeisk nivå måste förhandlingarna forceras både när det gäller luftföroreningarna och skyddet av den marina miljön. En begränsning av kväveutsläppen måste komma till stånd. Utsläppen av svaveldioxid och kväveoxider måste reduceras med 80–90 % resp. 70–80 %.

En Nordsjökommission liknande den som finns för Östersjön bör inrättas.

Den andra utgångspunkten är att det måste skapas en effektivare organisation och effektivare styrmedel.

Kommunerna bör ges rätt att överta hela tillsynsansvaret om de så önskar. Länsstyrelserna bör ha till uppgift att följa med hur tillsynsarbetet i kommunerna fungerar, bistå med råd samt ingripa med initiativ till någon typ av rättslig prövning om en kommun uppenbart missköter sina tillsynsuppgifter.

Ekonomiska styrmedel måste användas som komplement till de administrativa regleringar som hittills dominerat den svenska miljöpolitiken. Regeringen bör snarast utarbeta förslag om miljöavgifter på i första hand direkta utsläpp av svaveldioxid, kväveoxider från förbränningsanläggningar och industriprocesser och klorerade ligninrester i vattnet. Avgift på freonanvändning bör utarbetas med högsta prioritet.

Den tredje utgångspunkten i folkpartiets miljömotion är att offensiva åtgärder utan tidsspillan måste genomföras på en rad områden för att stoppa miljöförstöringen.

Stoppa försurningen!

Regeringen bör lägga fram förslag om ekonomiska stimulanser för att stödja en övergång till avgasrening i den befintliga bilparken. Problemen med

avgasutsläppen från dieselfordonen måste lösas genom en övergång till de s. k. Kalifornien-kraven.

Kommunerna bör få möjlighet att använda ekonomiska styrmedel för att dämpa biltrafiken i tätortskärnorna.

Mot. 1987/88

Jo719

Rädda kusthaven!

Totalförbud mot användning av PCB måste införas. Utvecklingen av slutna massaindustrier måste påskyndas.

Värna naturen!

Nationalparker bör inrättas kring Sjaunja, Taavavuoma och Kebnekaise i Norrbottens län samt i Rogenområdet i Jämtlands och Kopparbergs län.

En naturvårdsgräns bör dras längs fjällkedjan ovanför vilken inget storskaligt skogsbruk skall förekomma.

Enskilda skogsägare som drabbas av inskränkningar skall kompenseras.

Skyddet av värdefulla älvar och älvsträckor måste förstärkas. Naturresurslagen bör kompletteras så att bl. a. följande älvsträckor skyddas: Emån, Klippen och Edängeforsen.

De fyra huvudälvarna samt ytterligare några särskilt värdefulla mindre älvar – bl. a. Byskeälven och Råneälven – bör avsättas som nationalälvar.

Skogspolitiken måste anpassas till naturvårdens intressen. Målet bör vara att 1 % av den produktiva skogsmarken nedanför de fjällnära barrskogarna undantas från vanligt skogsbruk.

Mark för naturvård

Resurserna för reservatsbildning har under flera år legat på en alltför låg nivå.

Anslaget till mark för naturvård bör därför fördubblas från 40 till 80 milj. kr. Mer långsiktiga riktlinjer är:

- Statlig mark av stort naturvårdsvärde bör utan vederlag kunna överföras till naturvårdsfonden.
- Skogsbruket bör genom skogsvårdsavgiften bidra till att finansiera vissa reservatsbildningar.
- Domänverksmark bör kunna erbjudas enskilda som ersättning för mark som görs till reservat. Mark motsvarande ett värde av 15 milj. kr. bör varje år överföras från domänfonden till naturvårdsfonden i syfte att underlätta bildandet av naturreservat på privat mark.

Bruka – inte förbruka!

En lag med generella krav på återvinning bör införas.

En pant på miljöfarliga batterier bör införas. Pant bör även införas på bilbatterier.

Hårdare krav bör ställas vid sopförbränning. Minst måste de s. k. ENA-kraven uppfyllas.

I avvaktan på att möjligheterna att klara högt ställda miljökrav prövas, bl. a. vad gäller dioxinutsläppen, bör inga nya anläggningar för sopförbränning tillåtas under det kommande året.

Mot. 1987/88
Jo719

Förändringar av anslag

Övervakning av miljöförändringar	+ 10
Miljövårdsforskning	+ 10
Skogs- och jordbrukets forskningsråd	- 10
Särskilda projekt på miljövärdens område	+ 17
Mark för naturvård	+ 40
Vård av naturreservat	+ 12,7
Vård av hotade arter	+ 1

1. Inledning

Miljöproblemen är ingen ny företeelse för vår tid. Människans verksamhet har sedan årtusenden påverkat naturen. Men det är först under den industriella epoken, som problemen har fått en storskalig spridning genom utsläppen av försurande ämnen, tungmetaller och andra för naturen främmande ämnen. De grundläggande livsvillkoren hotas när luften förorenas, marken och grundvattnet förgiftas, jorden eroderas. Det uppstår skador, som kan vara omöjliga att reparera.

I vårt land upptäcktes försurningens effekter tidigare än i andra länder genom utslagningen av sjöar framför allt på västkusten. Svenska forskare formulerade redan i början på 1960-talet sambandet mellan långväga föroreningar och försurningen av mark och vatten.

Svenska politiker och myndigheter reagerade tidigt: långt innan miljöproblemen hamnade högt på dagordningen ute i Europa skapades instrument som t. ex. miljöskyddslagen för att komma till rätta med problemen.

Under hela 1970-talet genomfördes en lång rad åtgärder ofta med folkpartiet som pådrivare. I detta sammanhang vill vi t. ex. nämna förbudet mot användning av DDT, den fysiska riksplaneringen som gav skydd åt de fyra outbyggda älvarna och utbyggnaden av de kommunala reningsverken.

Från senare tid kan nämnas kravet på katalytisk avgasrening och naturresurslagen, som lagfäster skyddet för en rad värdefulla älvar och älvräckor.

Men trots detta är bilden dystert. Miljöproblemen framstår allt mer som ett av vår tids gissel. Ständigt begår människor övergrepp mot naturen, i vårt land såväl som i andra länder.

Ständigt möter vi oroande tecken på att situationen är värre än vi tidigare kunde befara.

Ett tecken är hotet mot ozonskiktet – den tunna hinna av gas som skyddar allt liv från solens farliga ultraviolettera strålning. Nedbrytningen har gått fortare än vad amerikanska forskare förutspådde så sent som 1985.

Det är uppenbart att de åtgärder som genomförts har varit otillräckliga. Styrmedlen har inte varit tillräckligt effektiva och de internationella överenskommelserna inte tillräckligt långtgående.

Vi vill inledningsvis framhålla två viktiga utgångspunkter för folkpartiets miljöpolitik.

Den första utgångspunkten är *optimismen*.

Trots problemen kan hoppigivande framsteg notras. Ett är att insikten om hoten mot miljön växer fram också i andra länder.

Ett annat är att den tekniska utvecklingen på en lång rad områden bidragit till mer miljövänliga processer. De inhemska utsläppen av t. ex. svavel och tungmetaller från industrier och förbränningsanläggningar har minskat drastiskt under de senaste åren. Skogsindustrins forskning har lett till mer skonsamma processer, även om man ännu inte uppfyller tillräckligt hårda krav. Den moderna bilen förorenar betydligt mindre än tidigare genom den katalytiska avgasreningen.

Ovanstående exempel illustrerar att modern teknik inte är ett hot mot miljön utan tvärtom en viktig förutsättning för att människan skall kunna anpassa sig till naturens egna smärtgränser. Det finns forskare som menar att redan med befintlig teknik går det att reducera utsläppen till 20 % av vad de är i dag.

I miljöarbetet är det viktigt att inte låta sig förblindas av problemen utan i stället försöka se möjligheterna. Det går att rädda miljön!

Den andra utgångspunkten är det *gemensamma ansvaret*. Alla måste känna ansvar för miljön.

Människan lever i och av naturen. Ytterst är hennes existens beroende av att hon handlar så att naturen inte skadas. Alla mänskliga samhällen måste därför fungera i ett uthålligt samspel med naturmiljön.

Därför måste också varje människa lära sig ta ansvar för den natur vi har fått att förvalta. Vi måste lämna den ifrån oss så fruktbar och oförstörd att även kommande generationer kan leva ett tryggt och meningsfullt liv. Det är ett sätt att visa omsorg om svaga grupper, föra den kristna förvaltarskapstan-ken vidare och uttrycka internationell solidaritet.

Även företag och myndigheter måste ta ett ansvar för miljövården inom sitt aktuella verksamhetsområde genom att verka för att miljöskador undviks eller begränsas och svara för miljökontroll.

2. En effektiv miljöstrategi

Identifiering av de mest angelägna miljöproblemen

För att kunna bedöma vilka, som i dag är de allvarigaste miljöhoten är det nödvändigt att utgå från problem som

- innebär oåterkalleliga effekter eller allvarliga skador på viktiga arter och ekologiska system;
- är angelägna att lösa med hänsyn till att människors livsvillkor påverkas;
- är angelägna att lösa med hänsyn till att de har stor areell omfattning, samt
- är brådskande att lösa med hänsyn till den takt med vilken de förvärras.

Med utgångspunkt från de nämnda kriterierna bör utan rangordning följande problem pekats ut som de allvarigaste i vårt land:

- Försurning av mark och vatten med stora skador på bl. a. skogen.

- Övergödning och förgiftning av den marina miljön framför allt då kusthaven.
- Utarmningen av landskap, biotoper, flora och fauna.
- Det växande sopberget som en följd av den bristfälliga hanteringen av avfall.
- Häls- och miljöeffekter av ämnen som har långsiktiga och irreversibla verkningar.
- Förändring av jordens klimat och risk för ökad ultraviolett strålning.

Miljöpolitikens inriktning

Det hittillsvarande miljövårdsarbetet har i betydande utsträckning varit inriktat på sanering och reparation, att rätta till tidigare försummelse. Detta arbete är långt ifrån avslutat men efter hand måste miljöpolitiken i högre grad inriktas på förebyggande åtgärder. Det gäller att bättre anpassa samhälle, levnadsmönster och produktion till miljökraven, att se till att miljöskador inte uppstår.

Vi måste se till att ett miljötankande genomsyrar den framtida samhällsutvecklingen. Denna måste efter hand anpassas till de ramar som ges av naturresurser och naturmiljö. Oacceptabla miljöeffekter måste begränsas och på sikt bringas att upphöra.

- Genom resurssnålare teknologi, ändrade konsumtionsvanor och ökad återvinning kan vi begränsa slöseriet med naturresurser och därmed förknippade miljöproblemen.
- Genom mer miljövänliga produktionsprocesser, bättre reningsteknik och mer omsorgsfull lokalisering kan vi begränsa miljöpåverkan av industriell och liknande verksamhet.
- Genom mindre användning av kemiska produkter med konstaterad eller befarad negativ miljöeffekt och striktare kontroll kan vi begränsa farorna med kemikalieanvändningen.
- Genom mer miljövänliga produktionsmetoder, bättre anpassning till lokala naturförhållanden och ökad naturvårdshänsyn kan vi begränsa miljöpåverkan av jord- och skogsbruk.
- Genom fler nationalparker och naturreservat, bättre skydd för växt- och djurarter och utvecklad fysisk planering kan vi begränsa utarmningen av vårt naturarv.

Huvuddrag i en liberal miljöstrategi

Regeringens miljöpolitik har gått i stå. En rad angelägna frågor väntar på beslut. Allmänhet, myndigheter och företag väntar på besked om vilka spelregler som skall gälla i framtiden, väntar på besked om vad som skall göras för att snabbt ta itu med akuta miljöproblem. Det gäller bl. a. freoner, havsföroreningarna, försurningen och åtgärder för att förstärka länsstyrelsernas naturvårdsenheter.

Regeringen har i nästan alla aktuella miljöfrågor valt att hänvisa till den miljöpolitiska proposition som aviserats till mars 1988. Det är symptomatiskt att under hösten 1987 har inga förslag alls förelagts riksdagen.

Det krävs en ny och genomtänkt strategi för hur miljöproblemen skall angripas. Följande huvuddrag bör ingå i en sådan strategi.

1. *Sverige måste spela en mer offensiv roll på den internationella arenan.*

Det är nödvändigt att på internationell nivå sluta överenskommelser, som anpassar utsläppen av försurande ämnen, tungmetaller och kemiska ämnen till naturens egna smärtgränser. Det gäller utsläpp på alla samhällsområden, industri, jordbruk, trafik och energiförsörjning. Överenskommelserna måste också gälla skyddet av unik natur.

De internationella överenskommelserna måste följas av ett aktivt uppföljningsarbete. Här bör Sverige känna ett särskilt ansvar.

2. *En effektiv miljöorganisation och effektiva styrmedel måste utvecklas.*

Det är nödvändigt att skapa ett system som kombinerar administrativa och ekonomiska styrmedel. Information är ett annat viktigt styrmedel, som utgår från människans vilja att bidra till att lösa miljöproblemen.

3. *Offensiva åtgärder måste utan tidsspillan genomföras för att stoppa miljöförstöringen.* Försurningen måste stoppas. Kusthaven måste räddas från förgiftning och övergödning. Naturen måste räddas från skövling och exploatering. Det växande avfallsberget måste minskas. Gränser måste sättas för kemikalieanvändningens utbredning. Hoten mot atmosfären måste undanröjas.

3. Internationella överenskommelser

Miljöproblemen är internationella. Utsläppen känner inga gränser. Mycket tyder på att de globala hoten kommer att accentueras än mer under de närmaste åren. Sådana illavarslande tecken är riskerna för uttunning av det skyddande ozonskiktet och förändringar av klimatet. Alla länder är offer för andra länders miljöproblem. Till Finland och även Sovjet exporteras en relativt stor del av de svenska svavelutsläppen. Vårt eget land tvingas ta emot luftföroreningar från andra länder.

Surt regn från Polen och England försurar jord och skog i södra och västra Sverige. I kombination med våra egna utsläpp har det lett till skogsskador, som nu går att iaktta med blotta ögat. På senare tid har vi uppmärksammat de norska utsläppen från industrier längs Glommaälven – utsläpp som sannolikt leder till svåra skador i Kosterfjorden. I Estland planerar Sovjet att starta en jättelik gruvsdrift av fosforit. Det skulle förstöra mark och vatten i stora delar av Estland, men också hota Finska viken och Östersjön.

I flera sammanhang pågår förhandlingar i syfte att komma fram till gemensamma miljöåtgärder. Det gäller t.ex. inom FN:s miljöstyrelse, UNEP. Flera viktiga framsteg kan noteras för det internationella miljöårsarbetet: Dit hör skyddet av den marina miljön liksom konventionen om långväga gränsöverskridande luftföroreningar. Avtalet om en minskning av freonutsläppen är ett historiskt men ännu otillräckligt steg på vägen mot att röja undan ett av de allvarligaste globala hoten.

Men trots detta finns det tecken som tyder på en större tröghet än tidigare i det internationella miljöårsarbetet. Engagemanget är mindre, byråkratin har ökat. Även från svensk sida har man tonat ner sitt deltagande.

Det är en allvarlig utveckling i en tid när en lång rad miljöproblem väntar på åtgärder.

Inom FN måste en rad övergripande miljöfrågor tacklas. Det gäller t. ex. skyddet av de tropiska regnskogarna, jordförstörningen och ökenspridningen. Brundtlandrapporten är en viktig utgångspunkt för det framtida miljöarbetet inom FN-systemet.

Vi vill särskilt nämna vikten av att uppmärksamma hotet mot ozonskiktet, sannolikt till följd av freonanvändningen, och riskerna för en s. k. drivhuseffekt som en följd av förbränningen av fossila bränslen. Det senare leder till en ökning av atmosfärens halt av koldioxid. Det riskerar att drabba den känsliga balansen som råder mellan ingående strålning från solen och utgående strålning från jorden. För mycket koldioxid gör att nedkylningen går för långsamt. Temperaturen riskerar att stiga, långsamt men med ödesdigra konsekvenser därför att havsytan stiger som en följd av uppvärmningen. Regeringen bör därför gå före genom att upprätta ett långsiktigt handlingsprogram för minskning av koldioxidutsläppen.

Även på europeisk nivå måste förhandlingarna forceras både när det gäller luftföroreningarna och skyddet av den marina miljön.

Konventionen om en begränsning av svavelutsläppen med 30 % var ett första viktigt steg. Men det är otillräckligt. De angivna nivåerna är för höga i förhållande till vad naturen tål. Sannolikt krävs en minskning av Europas svavelutsläpp med 80–90 % och kväveutsläpp med 70–80 % för att skadorna på mark, vatten och skog skall kunna stoppas.

Det måste vara en av huvuduppgifterna för svensk miljöpolitik att också en begränsning av kväveutsläppen kommer till stånd. Det kräver en markant ökad aktivitet, bl. a. inom ramen för ECE:s konvention om gränsöverskridande luftföroreningar, om vi skall kunna få till stånd överenskommelser om mer långtgående nedtrappningar av utsläppen inom rimlig tid.

Det internationella samarbetet kring våra kusthav måste förstärkas. Det gäller såväl undersökningar och miljöövervakning som konkreta åtgärder för att minska föroreningstillförseln m. m. Samarbetet pågår bl. a. inom ramen för Helsingforskonventionen, men ett intensivare sådant är nödvändigt både med de andra Östersjöstaterna och med länderna kring Nordsjön/Västerhavet.

Nordsjön bör jämföras med Östersjön vad gäller internationella överenskommelser. Kraftfullare svenska insatser på detta område måste komma till stånd. Vi föreslår att en Nordsjökommission liknande den som finns för Östersjön inrättas.

Fångsten av fisk och skaldjur måste anpassas till den långsiktiga avkastningsförmågan. Som det nu är bedrivs fisket utan att tillräcklig hänsyn tas till fiskbeståndets bärkraft.

Den svenska regeringen måste aktualisera även andra åtgärder på den internationella miljödagordningen.

Man bör t. ex. väcka talan mot Storbritannien och Polen vid Internationella domstolen i Haag. Av det svavelnedfall som sker över Sverige härstammar ca 40 000 ton från Storbritannien och ca 60 000 ton från Polen. Trots detta vägrar dessa länder att skriva under internationella avtal med åtaganden att begränsa svavelutsläppen. Det finns mot den bakgrunden skäl att pröva om

dessa länders fööreningar av andra länders territorier strider mot folkrätten.

Riksdagen beslöt 1985 att uppbyggandet av en internationell luftvårdsfond genom avgiftsuttag på fossila bränslen skulle övervägas av regeringen. Eftersom detta beslut ännu inte effektuerats – vilket är anmärkningsvärt – bör riksdagen än en gång uttala sig för en sådan fond vars syfte är att underlätta investeringar i reningsanläggningar.

Ett närmare tekniskt och ekonomiskt samarbete med Polen på miljöskyddsområdet bör övervägas.

Till sist vill vi nämna att det Internationella försurningssekretariatet gör viktiga insatser för att sprida information i andra länder om vad som håller på att hända i Sverige. Särskilt angeläget är att det pågående samarbetet med brittiska miljöorganisationer intensifieras.

Skydd av atmosfären

Hoten mot atmosfären kräver naturligtvis i första hand internationella åtgärder för att ge resultat. Men för att kunna spela en aktiv roll i den internationella miljöpolitiken måste Sverige vara en förebild. Det framstår som särskilt viktigt i arbetet för att minska freonanvändningen (dvs. de fullständigt halogenerade klorfluorkarbonerna).

Mot den bakgrunden är regeringens handlingsförklaring beklaglig. Redan 1986 begärde riksdagen ett förslag till handlingsprogram mot freonerna. Ett sådant har ännu inte dykt upp på riksdagens bord.

Folkpartiet har vid flera tillfällen angivit huvuddragen i ett sådant program.

- Målet måste vara en 85-procentig minskning av freonanvändningen på fem år och ett totalstopp inom tio år.
- Användningen av freon inom nya verksamhetsområden bör förbjudas.
- Verksamheter som utnyttjar freon under övergångstiden måste satsa på återvinning.
- En miljöavgift på freonanvändning införs.
- Ytterligare internationella initiativ för mer kraftfulla överenskommelser.

Vi noterar ett växande intresse inom industrin för att vidta konkreta insatser. De bör följas av motsvarande intresse från regeringens sida.

- Initiativ från Sverige att genom UNEP få Antarktis förklarad som internationell nationalpark.

Antarktisspelar en avgörande roll i jordens ekologiska system. Dess miljö är mycket känslig och utgör det endastörre område på jorden som inte utsatts för mänskliga ingrepp i någon större utsträckning. Förhandlingar pågår bl. a. om mineralutvinning på kontinenten. En exploatering skulle kunna få oanade konsekvenser. Sverige bör därför ta initiativ för att få Antarktis förklarad som internationell nationalpark, öppen för alla länder för fredlig samverkan och fri forskning utan kommersiell exploatering.

Mot. 1987/88

Jo719

Administration

Regeringen har aviserat en särskild miljöpolitisk proposition där bl. a. utredningen om miljövårdens organisation (SOU 1987:32) skall behandlas. I anslutning till den kommer vi att mer utförligt utveckla vår syn på hur miljövårdsadministrationen i framtiden skall fungera. Vi vill dock redan nu ta upp några särskilt viktiga punkter.

Miljödepartementet

Det nya miljö- och energidepartementet har inte visat sig erbjuda någon tillfredsställande lösning på problemet med hur miljöfrågorna skall hanteras i kanslihuset. Fortfarande ligger viktiga miljö- och därtill kopplade naturresursfrågor (t. ex. fysisk riksplanering i bostadsdepartementet) skilda från miljöfrågorna i övrigt. Fortfarande saknas ett statsråd som odelat företräder miljöintressena, med tanke på att miljöministern samtidigt har ansvar för en exploateringsinriktad sektor: energipolitiken. Erfarenheter visar också att miljöpolitiken fortfarande är alltför splittrad och ineffektiv.

Ett miljö- och naturresursdepartement bör därför inrättas. Därmed skall ett statsråd få det centrala ansvaret och kunna hävda miljöintressena utan att redan på departementsnivå tvingas till ständiga kompromisser.

Statens naturvårdsverk

Naturvårdsverkets resurser har successivt urholkats samtidigt som nya uppgifter har tillkommit. Genom att personalen måste vara specialiserad kan den inte utan vidare flyttas mellan olika befattningar. Det är angeläget att naturvårdsverket på ett mer uttalat och renodlat sätt företräder miljövårdens intressen och i mindre utsträckning svarar för avvägningar mot andra intressen. Verkets instruktion bör ändras i denna riktning.

Vidare bör uppgiften att ha uppsikt över hushållningen med naturresurser enligt NRL överföras till naturvårdsverket. Denna uppgift ligger i dag på statens planverk men skall enligt riksdagens beslut överföras till det nya plan- och bostadsverket. Detta är en olämplig ordning.

Det nya plan- och bostadsverket, vars inrättande folkpartiet motsatt sig, kommer att representera ett exploateringsintresse. Man kan därför befara att miljöaspekterna kommer att väga ganska lätt i verkets arbete.

Naturvårdsverket har en hög kompetens i naturresursfrågor. En överföring av uppgiften att övervaka och samordna hushållningen med naturresurser enligt naturresurslagen skulle ge miljövården ökad tyngd i detta sammanhang och dessutom leda till att en del dubbelarbete skulle kunna undvikas.

Länsstyrelser och kommuner

Naturvårdsenheterna har drabbats av betydande nedskärningar till följd av besparingsdirektiven till länsstyrelserna. Samtidigt har en rad nya uppgifter

tillkommit. Detta har inneburit att lagreglerade uppgifter på många håll inte kunnat utföras. Resursproblemet omvittnas inte minst i riksrevisionsverkets rapport om tillsynsfrågorna från 1984. Än svårare har det varit att sköta den förebyggande miljövården. Situationen har nu på de flesta håll blivit ohållbar.

Enligt folkpartiets uppfattning har länsstyrelsernas naturvårdsenheter en nyckelroll i miljövårdsarbetet, både vad gäller naturvård och miljöskydd. Det är viktigt att – även i en situation när många miljövårdsuppgifter decentraliseras till kommunerna – slå vakt om naturvårdsenheternas totalansvar för miljösituationen i länen. Därför bör Heurgrenutredningens förslag om att lägga tillsynen för de koncessionsnämndsprövade anläggningarna på naturvårdsverket inte genomföras.

Vi motsätter oss utredningens förslag också på några andra punkter.

Utredningen vill genomföra samma ansvarsfördelning mellan kommuner och länsstyrelser i hela landet. Det skulle innebära att vissa kommuner som i dag övertagit hela eller delar av tillsynsarbetet (ett 40-tal) skulle kunna bli fråntagna en del av detta ansvar. Det vore en direkt olämplig åtgärd. Det kommunala övertagandet har på många håll inneburit en avsevärd ambitionshöjning. Liknande effekter av kommunal tillsyn kommer att bli ännu vanligare i takt med att miljövårdens ställning i kommunerna stärks. Vi menar mot denna bakgrund att kommunerna skall ges rätt att överta hela tillsynsansvaret om de så önskar.

Länsstyrelsen bör samtidigt ha till uppgift att följa hur tillsynsarbetet i kommunerna fungerar, bistå med råd och kompetens samt ingripa med initiativ till någon typ av rättslig prövning om en kommun uppenbart missköter sina tillsynsuppgifter.

Utredningen vill införa tillståndsplikt, ett s. k. miljölov, för en rad verksamheter som i dag bara är anmälningspliktiga. Det finns en uppenbar risk att detta leder till att knappa resurser i kommunerna används för uppgifter som egentligen inte borde prioriteras särskilt högt. Förslaget har också mött åtskillig kritik under remissbehandlingen.

Folkpartiet har under en följd av år föreslagit en förstärkning av länsstyrelsernas naturvårdsenheter, senast under innevarande budgetår. Vi hälsar därför regeringens förslag om ett med 10 milj. kr. höjt anslag med tillfredsställelse. I anslutning till behandlingen av regeringens kommande miljöproposition får bedömas om beloppet är tillräckligt mot bakgrund av förslagen om den aviserade nya miljövårdsorganisationen.

Vidare bör länsstyrelsernas instruktion och arbetsordningar ändras så att naturvårdsenheterna på ett mer kraftfullt sätt kan företräda miljövårdens intressen.

Kommunernas miljöansvar

Kommunerna har successivt fått ett större ansvar för miljöfrågorna. Uppgifter och befogenheter har decentraliserats i allt större utsträckning och processen fortsätter.

Det finns många fördelar med denna utveckling. Fler engageras i miljöarbetet. Det ligger ett värde i att beslut fattas nära de närmast berörda.

Ambitionsnivån har ofta höjts. Men det finns också problem. Ibland kan lokala exploateringsintressen strida mot miljövårdsintressen av rikskaraktär. En annan svårighet är att den kommunala organisationen och de personella resurserna inte anpassats till den förändring som pågår. Detta är särskilt märkbart när det gäller den allmänna naturvården, som inget kommunalt organ i dag har ett klart angivet ansvar för.

Det är givetvis kommunerna som själva skall besluta om sin organisatoriska uppbyggnad. Vi vill dock framhålla att den bästa lösningen i allmänhet torde vara att miljö- och hälsoskyddsnämnderna, som har ansvaret för vatten- och luftvård, också får hand om naturvården (förutom förvaltning av naturvårdsobjekt). Därmed skulle man få ett politiskt organ i kommunerna med ett samlat miljöansvar. Man skulle också på ett mer rationellt sätt kunna tillvarata sin egen personal.

Många kommuner har i dag anställd personal med god kompetens också för naturvårdsuppgifter. På andra håll saknas sådan personal. Det är nödvändigt att kommunerna i takt med det ökande ansvar de får inom miljösektorn rekryterar personal med biologisk och geovetenskaplig kompetens – kommunekologer.

Samordning mellan myndigheter

Den splittring som råder i regeringens hantering av miljöfrågorna återspeglas också i den splittrade lagstiftningen och i verksamhetsorganisationen.

Under miljö- och energidepartementet ligger statens naturvårdsverk, koncessionsnämnden för miljöskydd och kemikalieinspektionen. Under civildepartementet ligger länsstyrelserna som har det regionala miljöansvaret. Under arbetsmarknadsdepartementet ligger bl. a. arbetarskyddsstyrelsen och yrkesinspektionen.

En rad myndigheter, bl. a. socialstyrelsen och livsmedelsverket har mycket omfattande arbetsuppgifter också inom miljöområdet. Det behövs utökad samarbete på såväl central som lokal nivå. De förslag som den Heurgrenska utredningen har lämnat är otillräckliga och det erfordras förutsättningslösa utredningar med översyn av såväl den samlade miljölagstiftningen som samordningen av den samlade centrala miljöorganisationen.

Kemikalieinspektionen

Kemikalieinspektionen har verkat under kort tid och beslut föreligger att verksamheten vid inspektionen skall utvärderas. Redan nu kan konstateras att de resurser inspektionen har för att fullgöra sina uppgifter är helt otillräckliga. Resurserna måste förstärkas.

Situationen på kemikalieområdet är så alarmerande och kemikalieinspektionens resurser så otillräckliga att en personalförstärkning i enlighet med inspektionens anslagsframställning måste ske omedelbart. Riksdagen bör därför bevilja inspektionen fyra nya tjänster.

Den Heurgrenska utredningen har med hänvisning till att en utvärdering av kemikalieinspektionen skall ske inte närmare belyst samspelet mellan inspektionen och naturvårdsverket. Detta är en stor brist i utredningen.

Det finns dessutom behov av belysning av samspelet mellan lagen om kemiska produkter och miljöskyddslagen. Oklarhet föreligger vilken av lagarna som skall tillämpas i olika sammanhang.

Mot. 1987/88
Jo719

Den utvärdering av kemikalieinspektionen som ingick i beslutet om myndighetens inrättande måste komma till stånd och kemikalieinspektionen måste få resurser som oundgängligen är nödvändiga för att myndigheten skall kunna fullfölja sina arbetsuppgifter.

Övriga myndigheter

En allvarig svaghet i svensk offentlig miljövard är den påtagliga ovilja som vissa myndigheter, affärsdrivande verk m. fl. vid sidan av miljösektorn – men med uppgifter som berör miljön t. ex. att ge tillstånd till eller bedriva miljöstörande verksamhet – visar i fråga om att beakta miljövardens intressen.

Det gäller både viljan att följa klara direktiv och att allmänt ta det miljöansvar man kan förvänta sig av ett offentligt organ. Som exempel kan nämnas det sätt på vilket domänverket satte sig över miljöintressena, när det gäller de fjällnära skogarna och vattenfalls ständigt nya framstötningar om utbyggnad av de orörda älvarna.

Styrmedel

Det styrmedel som hittills dominerat inom miljöpolitiken är administrativ reglering. Ekonomiska styrmedel måste användas som komplement och bidra till större effektivitet och mindre krångel i miljövarsarbetet.

Information är ett tredje viktigt styrmedel, som utgår från människors önskan att göra egna insatser för att rädda miljön. Informationen kan användas som instrument på en lång rad områden: För att få människor att låta på gaspedalen vilket är bra både för miljön och trafiksäkerheten. För att få människor att använda oblekt papper, att sortera sina sopor och lämna tillbaka returpapper, tomma burkar och miljöfarliga batterier.

På olika sätt måste politikerna underlätta för den enskilda människan att göra egna insatser. Avfallssortering kan t. ex. uppmuntras genom pantsystem på batterier och möjligheter att enkelt och praktiskt lämna in det sorterade avfallet.

Miljöavgifter

Det finns en rad "miljökostnader" som inte räknas in i priset på en vara och som därigenom alltid får bäras av någon annan än den som producerar eller konsumerar. I stället för att betala för hela varan övervältrar konsumenten en del av kostnaden på någon annan. Sådana kostnader kan vara påtagliga, t. ex. renhållning på offentliga platser och längs vägarna. De kan också vara mer svårgripbara, t. ex. förlust av naturvärden.

Genom att använda miljöavgifter kan vi komma närmare principen att "förorenaren betalar". Miljön står då inte längre gratis till förorenarens förfogande. Varor eller tjänster som medför stora miljökostnader, vilka nu

inte finns inräknade i priset, blir dyrare och därmed mindre efterfrågade. Utsläppen kan begränsas. Ekonomiska styrmedel bör därför utnyttjas i större utsträckning som komplement.

Miljöavgifter innebär att man *sätter pris på miljön*. Efter de investeringar i miljöteknik som krävs i koncessionsförfarandet är det i praktiken gratis att göra utsläpp upp till den gräns som fastställts i det tillstånd som företagen fått. Därför är det viktigt att ge företagen en morot att minska utsläppen också under den högst accepterade nivån. Det kan man göra genom att sätta en avgift också på de tillåtna utsläppen. Kostar det pengar för företagen att smutsa ner blir det intressantare att ytterligare utveckla reningstekniken eller att övergå till befintlig teknik.

Miljöavgifter kan konstrueras på flera sätt. Man kan ibland mäta miljöskadorna och sätta avgifter därefter. Avgifter kan också utnyttjas i avskräckningssyfte och för att förhindra kalkylerade överträdelser av bestämmelser. Vi vill understryka att avsikten inte är att skaffa en ny intäktskälla. Syftet är i stället att intäkterna skall minska när styrningen mot lägre utsläpp får effekt.

Efter mångårigt motstånd har socialdemokraterna visat intresse för att använda ekonomiska styrmedel i miljöpolitiken. Men man har ännu inte presenterat några konkreta förslag. Arbetet bör därför påskyndas.

- Regeringen bör snarast utarbeta förslag om miljöavgifter på i första hand direkta utsläpp av svaveldioxid, organiska lösningsmedel och kväveoxider från förbränningsanläggningar och industriprocesser i luft samt av kväveföreningar och klorerade ligninrester i vatten.
- Avgift på freonanvändning bör också utarbetas med högsta prioritet.

Miljökonsekvensanalyser

En av de allvarligaste bristerna i svensk miljöpolitik är att vi saknar ett obligatoriskt och heltäckande system för miljökonsekvensanalyser. Därmed finns ingen garanti att miljökonsekvenserna är utredda och redovisade innan ett offentligt organ beslutar om en åtgärd som direkt eller indirekt påverkar miljön. Ofta krävs mer utredning för att få ett område fredat än för att få förstöra dess naturmiljö för all framtid.

Sverige håller här på att halka efter i den internationella utvecklingen på ett anmärkningsvärt sätt. Visserligen görs i allmänhet ordentliga utredningar i samband med prövning enligt vissa lagar, särskilt på miljö- och planområdet (t. ex. tillståndsprövning enligt miljöskyddslagen), men på andra viktiga områden är utredningarna otillräckliga eller saknas helt. Här kan nämnas tillstånd till ingrepp i miljön som ges enligt icke-miljövärdsinriktade lagar (t. ex. jordbruks- och skogspolitik) samt beslut om medelsanvisning (t. ex. den s. k. 5:3-satsningen i skogsbruket och trädesbidraget i jordbruket).

Ett system med obligatoriska miljökonsekvensanalyser bör införas i Sverige. En utredning bör tillsättas med uppgift att föreslå den närmare tekniska, juridiska och administrativa utformningen. Ett minimikrav måste vara att miljökonsekvenserna av ett beslut redovisas på samma sätt som sker för de ekonomiska konsekvenserna.

Som framgår av Svenska naturskyddsföreningens förslag till ny naturskyddslag är de olika lagarna på miljöområdet dåligt samordnade. Vissa områden är inte alls lagreglerade. Det gäller främst de ekologiska effekterna av radioaktiv strålning. Andra täcks av mer än en lag med olika ambitionsnivåer: det gäller kravregler som t. ex. vattenlagen och naturvårdslagen i fråga om hydrologiska ingrepp. Det är angeläget att luckorna fylls igen och att de olika lagarna bringas i harmoni med varandra. Detta bör ske så att de från miljövardssynpunkt fördelaktigaste kravreglerna tillämpas överallt.

Vi återkommer nedan i avsnittet om naturvårdslagen till frågan om hur en bättre samordning av miljölagstiftningen skall åstadkommas.

Rättssäkerhet

Vi har i motion till förra riksmötet redovisat folkpartiets syn på domstolsorganisationen m. fl. organ. Vi har där påpekat att domstolsorganisationen inte bör ge den enskilde medborgaren ett intryck av splittring, svåröverskådlighet och inkonsekvens. Vi menar t. ex. att det från rättssäkerhetssynpunkt är betänkligt att hyresmarknadens parter finns representerade i de dömande instanserna eftersom den enskildes förtroende för den dömande maktens oberoende och integritet kan urholkas. Detta resonemang kan också i tillämpliga delar gälla koncessionsnämnden för miljöskydd.

Vi har också intagit en kritisk hållning till förslag om specialiserade åklagare på olika områden. Vi menar att åklagarna inte bör isoleras från rättsutvecklingen på andra områden i samhället. Vi motsätter oss därför förslag om speciella miljöåklagare och vill i stället förbättra miljöutbildningen för åklagarna.

Rättshjälpens utformning är av betydelse för enskilda människors möjlighet att kunna hävda sina intressen. Det är en självklarhet att alla oberoende av ställning skall ha lika möjligheter att tillvarata sina intressen. Miljöskyddslagen för samman både offentlighetsrättsliga och civilrättsliga regler. Det är därför av vikt för att upprätthålla respekten för miljölagarna att människor har en reell möjlighet att få sina anspråk prövade av domstol. Den ändring i rättshjälpslagen som genomfördes 1983 medförde en inskränkning av enskilda människors möjlighet att få rättshjälp i civila miljösmål. Utredningen om miljövardens organisation har uppmärksammat på detta och föreslår i sitt betänkande att förhållandena återställs till vad som gällde före 1983. Regeringen bör skyndsamt förelägga riksdagen ett sådant förslag.

5. Miljöskydd

Miljöskydd vid industriproduktion

Betydande insatser har gjorts under det senaste decenniet för att minska industriutsläpp av vatten- och luftföroreningar. Framst gäller det sådana föroreningar som förekommer i stora mängder och som är relativt lätta att identifiera och åtgärda, t. ex. organiskt material i vatten samt stoft och svaveldioxid i luft. Långtgående åtgärder har också vidtagits mot utsläpp av

vissa särskilt allvarliga miljögifter, främst kvicksilver.

Däremot har arbetet inte kommit lika långt när det gäller s. k. specifika föroreningar. Det förekommer betydande utsläpp av ett stort antal komplexa kemiska ämnen som är dåligt kända både vad gäller sammansättning, utsläppsmängder och effekter på miljön. I många fall är miljökonsekvenserna sannolikt betydande. Ett exempel på sådana föroreningar med svåra miljökonsekvenser – där krafttag för att begränsa och på sikt helt eliminera utsläppen är nödvändiga – är klorerade ligniner från skogsindustrin.

De miljöskyddande åtgärderna inom industrin har till största delen drivits fram med hjälp av miljöskyddslagens bestämmelser. Det förtjänar att understrykas att företagen har gjort och gör avsevärda insatser för att ta itu med problemen. Arbetet med stöd av miljöskyddslagen har i betydande utsträckning väglett av principen om bästa tillgängliga teknik.

Följande krav är angelägna att ställa på det framtida miljöskyddet vid industriproduktion:

Industriprocesserna bör så långt det är möjligt vara slutna. Det innebär att t. ex. vatten, processkemikalier och avfall tas till vara, behandlas och återanvänds. Man bör i minskad utsträckning förlita sig till en reningsanläggning i slutet av en industriprocess. Därmed kan de direkta miljökonsekvenserna i omgivningen minimeras.

För att främja en sådan utveckling krävs också på kort sikt reformer när det gäller det industriella miljöskyddet. Exempel på åtgärder som därvid bör komma till stånd är skärpt lagstiftning, ökad kontroll och tillsyn av miljöfarlig industriell verksamhet, ökad tyngd åt miljövärdintressena vid avvägning mot industriintressen och förbättrad process- och reningsteknologi.

En första grovstädning har gjorts för att minska de totala utsläppen. Nu måste de många mindre utsläppen av farliga föroreningar angripas. Miljökraven bör också i större utsträckning relateras till förhållandena i det område som påverkas av utsläppen.

Utvecklingen av resurssnål och miljövänlig teknik bör särskilt stimuleras. En hög nivå på vetenskaplig forskning och tekniskt utvecklingsarbete är en grundläggande förutsättning också för naturresurs- och miljöpolitiken.

En stor del av ansvaret för den förbättrade industriella miljöskyddspolitik, som vi här förordar, ligger på regeringen och de berörda myndigheterna. Minst lika viktigt är dock att regeringen genom prejudicerande beslut och på andra sätt slår fast miljöskyddets tyngd gentemot andra intressen.

Tillsynen är en svag länk i miljöskyddsarbetet. Den fungerar ofta dåligt både där ansvaret ligger på länsstyrelsernas naturvårdsenheter och där det ligger på kommunernas miljö- och hälsoskyddsnämnder. Orsakerna är flera, t. ex. brist på personal och andra resurser, brister i lagstiftningen och bristande politisk uppbackning av tillsynsorganen.

Den av regeringen införda prövnings- och tillsynsavgiften har visat sig få mycket negativa konsekvenser. Nu går alltför mycket tid åt att administrera avgiften. Tillsynsavgifterna enligt nuvarande utformning försvårar dessutom naturvårdsenheternas arbete. Från folkpartiets sida har i olika sammanhang begärts en ny konstruktion av avgiften. Ett nytt system kan exempelvis bygga på en schablonavgift antingen i kronor eller i procent av företagets omsättning.

Det är vidare nödvändigt att skärpa miljöskyddslagen. Den har visat sig fungera dåligt och bör omprövas på flera punkter. Detta gäller t.ex. sanktionsbestämmelserna, där bl. a. miljöskyddsavgiften har visat sig vara ett omständligt, arbetskrävande och föga effektivt miljöpolitiskt instrument. Det ekonomiska sanktionssystemet måste bli effektivare och mer kännbart för den som bryter mot lagen.

För att ett företag skall kunna åläggas att betala miljöskyddsavgift räcker det i dag inte med att bevisa att det har brutit mot miljökraven. Det måste dessutom bevisas att företaget haft ekonomisk vinning av utsläppet. Folkpartiet vidhåller ståndpunkten att miljöskyddsavgift bör utgå automatiskt när ett företag överskridit de uppsatta gränserna. Har det väl brutit mot de uppsatta kraven skall skadan anses vara skedd. Parallellen med fortkörningsböter är tydlig: den som överträtt en hastighetsbestämmelse är skyldig. Det behöver inte bevisas att överträdelsen i det enskilda fallet inneburit trafikfara.

Grunderna för beräkning av miljöskyddsavgiftens storlek bör ändras så att den uppgår till ett visst, kännbart belopp per utsläppsmängd och tidsenhet. Vi föreslår att riksdagen hos regeringen begär ett förslag om avskaffande av vinnigrekvisitet och ändrade grunder för beräkning av miljöskyddsavgift.

Vidare bör någon form av tillståndsprövning av vägar enligt miljöskyddslagen införas. Den praktiska utformningen bör utredas ytterligare, särskilt Naturskyddsföreningens förslag om att alla vägprojekt skall anmälas till naturvårdsverket som sedan avgör om tillståndsplikt skall gälla. I samband med en sådan reform bör också möjligheter införas att tillämpa miljöskyddslagens förbudsbestämmelser på vägar.

I Sven Heurgrens utredning om miljövärdens organisation föreslås ett system med auktoriserade miljörevisorer, som i ett första skede skulle införas vid de koncessionsnämndsprovade anläggningarna.

Enligt vår mening är förslaget olämpligt utformat eftersom det skapar oklara ansvarsförhållanden. Miljörevisorn får en dubbelroll med lojaliteter både mot företaget och mot det allmänna. Ett förslag från den s.k. eko-kommissionen beträffande de ekonomiska revisorerna för några år sedan led av liknande svagheter. Det är dessutom sannolikt att den rådgivarfunktion miljörevisorn också är tänkt att fullgöra är långt mer nödvändig i små företag än i de stora som redan har god miljökompetens.

Ett system med miljörevisorer skulle kunna ge företagets egenkontroll ökad kvalitet och trovärdighet och förstärka främst till de mindre företagets miljöskyddsarbete. Men det bör då byggas upp i analogi med de ekonomiska revisorerna. Miljörevisorerna bör sålunda ha aktieägarna som uppdragsgivare.

Utredningen föreslår också en rätt för ideella och vetenskapliga organisationer att överklaga beslut på miljöområdet. Det är angeläget att på detta sätt utöka möjligheterna för miljöintressena och medborgarna att påverka viktiga beslut i miljöfrågor.

Utsläppskontrollen bör i ökad utsträckning kompletteras med recipientkontroll där bl.a. biologiska metoder utnyttjas.

Den nya miljöskadelagen innebar generösare skadeståndsregler för dem som drabbas av miljöskador. Det är nu angeläget att lösa resterande problem på detta område: återställande av förstörd miljö samt ersättning till

skadelidande bl. a. i de fall när skadevållaren är okänd.

En utredning föreslog förra året en miljöskadefond finansierad med utsläppsavgifter. Fonden skall dels stå för ersättning när skadevållaren är insolvent eller okänd samt när rätten till skadestånd är preskriberad, dels bekosta åtgärder för att återställa förstörd miljö.

Utsläppsavgifter skall enligt vår mening ha till syfte att pressa ned föreningarna. Staten skall därför inte skaffa sig ett intresse av att intäkterna från avgifterna hålls uppe. Det är heller inte dagens industri som har orsakat gårdagens problem.

Enligt folkpartiets mening finns det därför inget behov av en särskild miljöskadefond. I stället bör en obligatorisk miljöskadeförsäkring – i linje med det förslag som utarbetats av Industriförbundet – väljas. Övriga åtgärder såsom återställande av förstörd miljö får skattefinansieras.

6. Stoppa försurningen!

Försurningen måste hejdas. Mark, vatten och levande organismer har drabbats och drabbas alltjämt hårt. Skogsdöden framstår alltmer som ett allvarligt hot som också har direkta ekonomiska konsekvenser av stor betydelse. Under senare år har luftföreningarnas skadeverkningar på kulturminnen och kulturföremål alltmer uppmärksammas. Trots betydande miljöskyddsinsatser har problemen under en följd av år bara förvärrats i vårt land, främst beroende på nedfall som kommer från utländska källor.

I mitten av 1970-talet var den svenska andelen av svavelnedfallet i genomsnitt ca 25 %. I dag har den sjunkit till ca 10–15 % som en följd av minskade utsläpp. I fråga om kväveoxider är den inhemska andelen däremot betydligt större och verkar ha ökat oroande under de senaste åren. Det beror främst på ökade utsläpp från vägtrafiken och flyget – det senare ett miljöproblem som sannolikt kommer att bli alltmer framträdande.

Riksdagen måste skärpa tidigare målsättningar. En anpassning till naturens egna smärtgränser kräver att de inhemska utsläppen av svaveldioxiderna måste minska med 75 % och av kväveoxider med 50 % räknat från 1980 och fram till i slutet på 1990-talet.

Handlingsprogram mot försurningen

Det är nödvändigt med intensifierad forskning om försurningen – det gäller inte minst kvävet som är mer komplicerad än svavlet. Men kravet på ökad forskning får aldrig bli ett alibi för att vänta med åtgärder.

Luftföreningarnas betydelse i sammanhanget är så väl kända att ytterligare en rad konkreta åtgärder redan nu kan – och måste – vidtagas. Folkpartiets förslag för att bekämpa luftföreningar och försurning är ett omfattande program med åtgärder både på internationell och nationell nivå. För att nå det angivna målet måste kraven på minskade utsläpp från industri, energiproduktion och trafik skärpas ytterligare.

Inom *industri- och energiproduktion* bör följande åtgärder genomföras:

- Energispar- och oljeersättningsprogrammen bör fortsätta och intensifieras, bl. a. genom att på ett mer uttalat sätt än hittills presenteras som viktiga instrument i kampen mot luftföreningar och försurning.

- Kolanvändningen bör vara begränsad och miljökraven vid kolförbränning stränga. Den tekniska utvecklingen av koltekniken går nu snabbt. Det bör vara möjligt att ytterligare skärpa kraven när det gäller svavelutsläpp. Ett mål för de närmaste två åren är att få ned gränsvärdet till 0,05 g svavel per MJ bränsle. Vidare bör låga gränsvärden för kväveoxidutsläpp vid kolförbränning fastställas.
- Det bör slås fast att industrins svaveldioxidutsläpp skall halveras inom tio år. För att så skall kunna ske måste bl. a. gällande tillstånd enligt miljöskyddslagen omprövas i ett betydande antal fall. Detta kan ske inom ramen för nuvarande provningsordning.
- Högsta tillåtna svavelhalt i tjock eldningsolja bör snarast möjligt sänkas från 1 till 0,5 %. Därmed skulle svaveldioxidsutsläppen minska med ca 20 000 ton per år. Sänkningen kan ske genom att vi bl. a. går över till att använda huvudsakligen lågsvavlig Nordsjöolja (utan att blanda den med högsvavlig Mellanösternolja som nu sker) under den tid det tar att bygga ut erforderlig avsvavlingskapacitet i de svenska raffinaderierna.
- Högsta tillåtna svavelhalt i tunn eldningsolja bör sänkas från 0,3 till 0,1 %.
- Låga gränsvärden för utsläpp vid förbränning av bibränsle i större anläggningar bör fastställas.

Trafiken svarar i dag för närmare 70 % av de inhemska utsläppen i luften av kväveoxider. Som en följd av trafikökningen kommer andelen sannolikt att öka trots kravet på obligatorisk avgasrening på 1989 års modeller. Det ställer ökade krav på effektiva åtgärder.

- I vissa äldre bilar går det att montera in katalysatorer – kravet är att de går att köra på blyfri bensin. Det finns ca 700 000 sådana bilar i Sverige.

Riksdagen krävde hösten 1986 mot socialdemokraternas vilja att regeringen skall lägga fram ett förslag om att genom ekonomiska stimulanser stödja en övergång till avgasrening i den befintliga bilparken. Något sådant förslag har ännu inte kommit – en illustration till hur regeringen genom sin handlingsförklaring försenar nödvändiga åtgärder på miljöområdet. Riksdagen bör därför göra ett nytt uttalande i frågan.

- Övergången till en mer modern bilpark måste påskyndas. Övergången kan påskyndas t. ex. genom en lägre skattesats på blyfri bensin relativt blyad bensin. Skrotningspremierna och skrotningsavgiften bör höjas kraftigt för att få bort äldre bilar från trafiken.
- Tillsynen av att nu gällande avgasregler efterlevs måste förbättras genom att avgasutsläppen ägnas större uppmärksamhet vid den obligatoriska kontrollbesiktningen.
- Gällande hastighetsbestämmelser måste respekteras betydligt bättre än i dag. Om bilisterna strikt skulle hålla alla hastighetsbestämmelser skulle utsläppen reduceras med 15 %, efter beräkningar av statens naturvårdsverk. Trafikanterna måste uppmanas att köra mjukare och långsammare. Övervakningen på vägarna måste förbättras. Vägstandarden måste bli bättre för att undvika köer och ryckig körning. I områden med stora problem med luftföroreningar bör det vara möjligt att införa regionala hastighetsbegränsningar.

- I storstäderna orsakar trafiken stora miljöproblem. För att påskynda övergången från användningen av egen bil till kollektiva färdmedel bör kommuner få möjlighet att använda ekonomiska styrmedel.
- Problemen med avgasutsläppen från dieselfordonen måste lösas genom övergång till de s. k. Kalifornienkraven, som innebär att utsläppen av kväveoxider minskar med 40–50 % i jämförelse med dagens svenska krav. Men också här dröjer regeringens åtgärder.
- Möjligheterna att föra över långväga godstransporter till järnväg bör utnyttjas liksom möjligheterna att avlasta tätortskärnorna från trafik. Därigenom kan påtagliga förbättringar när det gäller luftföroreningar och försurning uppnås. Denna aspekt bör väga tungt vid kommande trafikpolitiska överväganden.

Regionala åtgärder

Skåne är särskilt utsatt för luftföroreningar. På flera håll är situationen för t. ex. bokskogen mycket alarmerande. En av flera orsaker är att kvävebelastningen är alldeles för stor. Depositionen av oxiderade och reducerade kväveföreningar uppgår till 20–50 N per hektar och år. Sannolikt tål inte jorden mer än 10–12 N per hektar och år.

Det är uppenbart att nedfallet av kvävesubstanser över den skånska jorden måste minska drastiskt om inte svåra skador skall uppträda på skogen.

Handlingsprogram

Den svenska regeringen bör uppdra åt naturvårdsverket att tillsammans med länsmyndigheterna i södra Sverige utarbeta ett handlingsprogram mot luftföroreningarna i regionen. Det motiveras både av den situation som råder i dag och ett eventuellt framtida beslut om fasta förbindelser över Öresund. Regeringen bör kräva att de danska myndigheterna upprättar motsvarande program.

Handlingsprogrammet bör ange mål för hur mycket de inhemska utsläppen i regionen bör reduceras under den närmaste 10-årsperioden.

Programmet bör innehålla konkreta åtgärder för att begränsa de totala utsläppen i regionen. Exempel på åtgärder är: Järnvägsförbindelserna bör elektrifieras. En övergång till kombitrafik på järnväg bör stimuleras. Regionala hastighetsminskningar bör övervägas. Hårda miljökrav bör ställas på färjetrafiken.

Övriga åtgärder

De viktigaste åtgärderna för att få bukt med försurningen är att angripa utsläppen. Men eftersom vi under överskådlig tid kommer att få dras med försurande nedfall är också en rad andra åtgärder nödvändiga för att dämpa effekterna i naturen. Sådana åtgärder är

- Den pågående minskningen av andelen löv- och blandbestånd i den svenska skogen bör upphöra. Även om frågan inte är helt utredd, finns

många tecken på att lövträd är mindre känsliga för och ökar ett skogsbestånds motståndskraft mot luftföroreningar och försurning. Vidare bör åtgärder vidtas mot kväveförorening från jordbruket som ökar försurningen och skogsdöden.

- Det är nödvändigt att kalka värdefulla sjöar och vattendrag om de skall räddas undan försurning och bibehålla sitt biologiska liv i avvaktan på att det sura nedfallet minskar. Det finns dock vissa frågetecken när det gäller de långsiktiga effekterna av olika kalkningsmetoder. Dessa bör utredas av naturvårdsverket snarast möjligt.
- En övergång till kalk som fällningskemikalie i kommunala avloppsreningssystem bör stimuleras.
- Åtgärder måste vidtas mot försurningens skadeverkningar på kulturminnen och kulturföremål.

Riksantikvarieämbetet och statens historiska museer har tagit fram ett handlingsprogram för åtgärder mot skadeverkningar på byggnader och föremål. Detta handlingsprogram bör läggas som grund för statliga insatser att förebygga oersättliga skador.

7. Rädda kusthaven!

Skydd av kusthaven

Situationen i våra kusthav har gett upphov till ett flertal larmrapporter de senaste åren och ter sig på många sätt utomordentligt oroande. Övergödning genom kväve ger upphov till syrebrist och döda bottnar. Halten miljögifter är hög vilket bl. a. drabbat det högre djurlivet hårt. Föroreningar med allvarliga biologiska skadeverkningar släpps ut i stor skala från t. ex. skogsindustrin. Fiskresurserna överutnyttjas.

Övervakning och kartläggning

Miljöövervakningen av kusthaven är otillräcklig och måste förbättras. För att kunna följa miljöförändringar är det nödvändigt att vi har ett tillräckligt antal fasta provningsstationer, där prover regelbundet tas. De svenska insatserna är otillräckliga särskilt i fråga om intensivprovtagning med korta intervaller i Östersjön, där vi ligger klart efter övriga berörda länder. Vidare behövs en utökad marinbiologisk forskning.

En utökad och bättre samordnad kartläggning av våra kusthav måste komma till stånd. Den bör omfatta såväl naturförhållanden som grad av påverkan och till att börja med främst inriktas på att identifiera särskilt föroreningskänsliga havsområden.

För att på ett lättillgängligt och överskådligt sätt presentera viktiga fakta om våra kusthav när det gäller biologi, hydrologi, vattenförhållanden, föroreningskänslighet, föroreningsbelastning m. m. skulle en marin atlas vara av värde. Regeringen bör uppdraga åt berörda myndigheter att påbörja arbetet med en sådan.

Stoppa tillförsel av föroreningar och gifter

Mot. 1987/88

Jo719

Handlingsprogram bör upprättas för de mest föroreningskänsliga områdena utmed våra kuster med konkreta förslag till insatser för att minska tillförseln av föroreningar.

Det är nödvändigt att spridningen av svårnedbrytbara, miljöfrämmande ämnen, typ klorerade kolväten, begränsas ytterligare. Trots svenska åtgärder redan för mer än tio år sedan för att begränsa PCB-användningen, minskar halterna i Östersjön oroande långsamt. Här krävs ett ökat internationellt samarbete men också ytterligare insatser inom landet.

Ett totalförbud mot all användning av PCB måste införas och regeringen måste agera kraftfullt för att motsvarande restriktioner snarast möjligt införs i övriga stater runt Östersjön. Liknande krav bör ställas för andra klorerade substanser och giftiga tungmetaller.

Utsläppen av en stor mängd svårnedbrytbara substanser från massaindustrierna – främst blekeriprocesserna – längs Östersjöns, Bottenhavets och Bottenvikens kuster är mycket oroande. Kraftfulla åtgärder för att omedelbart väsentligt minska och efter hand helt eliminera dessa utsläpp – bl. a. klorerade ligninrester – är nödvändiga. Ytterligare forskning om omsättning och effekter av klorerade ligninrester är angelägen, men vi kan inte vänta längre med insatser. Utvecklingen av slutna massablekier måste påskynas. Dessutom bör användningen av oblekt papper på olika sätt stimuleras. Regeringen bör i samråd med industrin ta reviderliga initiativ.

Spridningen av andra högiftiga ämnen som t. ex. dioxin är ett ytterst allvarligt miljöproblem. Förhöjda halter av dioxin har konstaterats i Östersjöns vatten och nyligen noterades höga halter i undersökta krabbor på västkusten. En källa för dioxinutsläpp är sopförbränningen, där långtgående miljöskyddsåtgärder är nödvändiga. Målet måste vara att utsläpp av dioxin i princip upphör vilket också innebär insatser mot andra föroreningskällor, t. ex. stålverken.

Stoppa övergödningen

Gödningen av våra havsområden blir ett allt allvarligare problem. I Östersjön är allt vatten under 100–150 m syrefritt och praktiskt taget dött. På västkusten har larmrapporterna duggat tätt de senaste åren. I början av 1980-talet såg det ut som om det ännu var i huvudsak ett regionalt problem i Laholmsbukten, men nu sprider sig de syrefria områdena i hela Kattegatt. Längs Danmarks kuster är mycket stora områden påverkade. Allt tyder på att kväveutsläppen från olika källor, främst jordbruket, är huvudorsaken till detta problem, åtminstone på västkusten. Nu krävs snabba och kraftfulla åtgärder.

- Förklara hela Kattegatt som föroreningskänsligt område med särskilda restriktioner för alla skadliga utsläpp.
- Begränsa kväveläckaget från jordbruket genom minskning, bättre dosering etc. av kvävegödslingen (inkl. stallgödsel).

- Handlingsprogram för bl. a. minskat kväveläckage, liknande det som nu upprättats kring Ringsjön och Laholmsbukten, bör komma till stånd för hela västkusten.
- Gödselmedelsavgiften bör höjas så att den medför en påtaglig minskning av kvävegödslingen. En annan åtgärd mot kväveläckaget som bör nämnas är återställande av odling av naturliga hydrologiska förhållanden (våtmarker, ursprungliga vattendrag etc.) m. m. Därigenom fås också väsentliga förbättringar av vattenkvaliteten i yt- och grundvatten.
- Kväveutsläppen från kommuner, industrier m. fl. måste minska bl. a. genom så långtgående kvävereduktion som möjligt vid reningsverken. Det är i dag tekniskt möjligt att åstadkomma åtminstone 70–80 procents reduktion.
- De luftspridda kväveföroreningarna genom reducerade kväveutsläpp i luften måste minska.
Oljeskyddet måste kraftigt förbättras och ansträngningarna fortsättas för att minska riskerna för och konsekvenserna av oljeutsläpp.
För insatser mot föroreningen av kusthaven föreslår vi att ytterligare 5 milj. kr. redan nu avsätts för hotade områden såsom Kattegatt.

Naturskydd av marina områden

Inom vissa områden, främst Öresund och kring Gotska Sandön, är sandsugning ett hot mot den marina miljön. Ytterligare marina reservat o. d. måste inrättas. Det gäller t. ex. Salvorev med kringliggande vatten och vattnen kring Gotska Sandöns nationalpark. Vidare behöver flera områden skyddas i Stockholms skärgård och på västkusten (inkl. grunda vikar av stort biologiskt värde). Syftet är att skydda havsmiljön i dess helhet (inkl. fauna och flora) mot bl. a. direkta ingrepp och att skapa en fristad för känsliga arter.

Den allvarliga situationen för sälstammarna i Östersjön kräver en rad kraftfulla åtgärder. Ovan har rests krav på insatser för att minska giftutsläpp av olika slag och krav på flera skyddsområden. För att återskapa en livskraftig sälstam är det dessutom av allt att döma nödvändigt att hjälpa upp den naturliga föryringen med uppfödning och utsättning av jämförelsevis giftfria sälungar.

Tumlaren, som ännu på 1950-talet kunde ses ända upp i Stockholms skärgård, är nu helt försvunnen från Östersjön och är även sällsynt på västkusten. Orsakerna till dess snabba försvinnande är inte klarlagda. Det är angeläget att dessa klarläggs och möjligheterna att vända utvecklingen studeras.

De genetiska resurserna är en mycket viktig naturtillgång, som inte får reduceras eller förlösas. Även den genetiska variationen inom arterna måste bevaras. Lokala raser av t. ex. fisk har ofta utvecklat en långtgående anpassning till sin miljö. Flera arter, t. ex. lax och laxöring, har redan drabbats av en genetisk utarmning som en följd av bl. a. vattenkraftsutbyggnaden. Utplantering bör därför endast ske med s. k. älveget material. För att förhindra fortsatt utarmning av i första hand fiskbestånden, krävs ökade insatser från berörda myndigheter, bl. a. genom att underlätta upprättande av genbanker.

8. Värna naturen!

Mot. 1987/88
Jo719

Vår generation har större tekniska möjligheter än någon före oss att skövla och förstöra. Men vi har också större kunskap och möjligheter att skydda, bevara och återställa, ett större medvetande om riskerna, ett starkare opinionstryck för omsorg om miljön, inte minst tack vare det omfattande ideella naturvårdsarbetet vars betydelse knappast kan överskattas.

Naturvård handlar om friluftsliv och rekreation men också om ett ansvar för framtiden.

Vi ställer med all rätt bestämda krav på andra nationer att de skall bevara sin unika natur bl. a. de tropiska regnskogarna till kommande generationer. Samma krav skall vi ställa på oss själva. Hotade arter skall värnas även i svenska skogar. Unika naturområden bör sparas för framtiden inte bara i avlägsna och för oss exotiska trakter utan också i den norrländska fjällvärlden och i mellansvenska skärgårdsområden.

Den svenska naturvårdspolitiken är otillräcklig. Värdefull natur, t. ex. vissa älvsträckor, exploateras. Fjällskogar, urskogar, hagar och våtmarker försvinner i snabb takt. Flora och fauna utarmas. Värdefulla områden ödeläggs snabbare än bevarandeanslagen räcker och skyddsbesluten hinner med. Naturvården kämpar en nästan hopplös kamp mot klockan.

Enligt folkpartiets mening måste naturvården nu få ökad tyngd i samhällsplaneringen. Särskilt värdefulla naturområden och olika representativa naturtyper över hela landet måste bevaras. För dessa ändamål kan naturvårdslagen utnyttjas. Den fysiska riksplaneringen bör då vara ett viktigt medel. Alla samhällssektorer såsom jordbruket, skogsbruket och mineralhanteringen har ett ansvar för naturen och måste också ta det ansvaret. Särskilda insatser behövs för att skydda djur och växter.

Ny naturvårdslag

Som Svenska naturskyddsföreningen visat i sitt förslag till ny naturskyddslag har den nuvarande naturvårdslagen betydande brister. Det gäller bl. a. den låga ambitionsnivån med otillräckliga kravregler, svårigheter att med hjälp av lagen tillgodose behovet av skydd för växt- och djurarter, skyddsinstitutet naturvårdsområde som visat sig svårt att tillämpa och samrådsförfarandet som visat sig uddlöst, främst genom att ett ingrepp inte kan stoppas helt.

Till detta kommer de från naturvårdssynpunkt olyckliga ändringarna av ersättningsbestämmelserna som är en följd av PBL-överenskommelsen mellan centern och socialdemokraterna. Därigenom försvagas naturvårdshänsynen i jord- och skogsbruk vilket ökar behovet av att använda naturvårdslagens skyddsinstitut. På detta sätt kan dock inte försämringarna för naturvården ens tillnärmelsevis kompenseras.

SNF:s förslag presenterades för snart två år sedan men har hittills inte föranlett regeringen att vidta andra åtgärder än att överlämna det till naturvårdsverket för övervägande. Enligt folkpartiets mening bör det i stället överlämnas till en utredning med uppgift att se över, effektivisera och samordna den svenska miljölagstiftningen. Utredningen bör få i uppdrag att utarbeta ett förslag till modernisering av naturvårdslagen. Naturvårdsverket

har för sin del i en skrivelse till regeringen dragit en liknande slutsats: att problemen med naturvårdslagen är av en så principiell och grundläggande karaktär att en samlad översyn bör ske.

En sådan utredning bör särskilt pröva om det inte finns skäl att göra en tydligare boskillnad mellan naturområden som skall sparas främst av hänsyn till flora och fauna och sådana som skall bevaras av hänsyn till friluftsliv och rekreation. Eftersom inrättandet av en nationalpark ofta medför "exploatering" av området som turistattraktion kan syftet med skyddet motverkas.

För att underlätta för människor att ta hänsyn till områden som skyddats kan en ny terminologi införas där nationalreservat resp. naturreservat är begrepp för områden som skyddar flora och fauna inom ett område på riksnivå resp. regional nivå. På samma sätt kan områden på riksnivå resp. regional nivå som inrättas för rekreation kallas nationalpark resp. naturpark. Det kan övervägas om dessa områden skall regleras i annan lag än naturvårdslagen. Den närmare utformningen bör övervägas av den utredning som folkpartiet föreslår.

Naturvård i fjällen

I fjällvärlden finns landets mest värdefulla naturområden med bl. a. vildmarkskaraktär, alpina glaciärområden, högproduktiva älvdalar, urskogar och hedområden med rik flora. Området är genom sin storlek, sin relativa orördhet och sina naturvärden unikt i Europa. Fjällvärlden erbjuder också utomordentliga rekreations- och turistvärden såväl sommar- som vintertid. Fjällområdet är därtill en bas för rennäringen.

På olika sätt har statsmakterna sökt skydda fjällvärlden mot exploatering. Redan i seklets början avsattes nationalparker. Ytterligare parker har tillkommit senare. Sarek-Padjelanta-Stora Sjöfallet är ett av världens största sammanhängande skyddade områden. Genom den fysiska riksplaneringen och den nya naturresurslagen har även andra delar av fjällen givits ett visst om än osäkert skydd, bl. a. genom att obrutna fjällområden avgränsats.

I praktiken är det dock inte lika väl beställt. Den nya naturresurslagen medger att mineralutvinning sker även i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag. Bestämmelsen bör utgå ur lagen.

Inte ens nationalparksskyddet – dvs. utfästelsen att till kommande generationer spara särskilt värdefulla naturtyper – har visat sig hållbart. I Stora Sjöfallets nationalpark har flagranta ingrepp och gränsändringar skett vid en rad tillfällen för att möjliggöra vattenkraftsutbyggnad. Omfattande vägbyggen har också utförts. Abisko nationalpark genombröts av den s. k. Norgevägen. Riktlinjerna i den fysiska riksplaneringen har visat sig mycket tänjbara så snart de ställts mot mer konkreta krav från skogsbruket eller på utbyggnad av fritidshus och vägar. Det finns en rad hot av detta slag även mot de mest skyddsvärda fjällområdena. Skyddet har inte hindrat planer på vattenkraftsutbyggnad, ytterligare vägdragningar och prospektering efter malm och mineraler. Sådan exploatering drabbar också rennäringen.

Det är nödvändigt att ge det svenska fjällområdet ett bättre och mer varaktigt skydd mot exploatering. Området innehåller värden som måste bevaras för naturvård och för kommande generationer men också göras tillgängliga för fler människor.

Naturvårdsverket lade 1986 fram en ambitiös fjällutredning, där bl. a. naturvärden och förutsättningar för turism redovisas. Det finns nu underlag för en plan för skydd av fjällområdet. Det är angeläget att riksdagen snarast får ta ställning till en sådan plan. Därmed skulle en rad hot om exploatering kunna undanröjas. Det är anmärkningsvärt att ett sådant förslag ännu inte har framlagts av regeringen.

Vissa beslut bör dock kunna fattas utan att en fjällplan avvaktas.

Nationalparker bör i ett första steg inrättas kring Sjaunja, Taavavuoma och Kebnekaise i Norrbottens län samt i Rogenområdet i Jämtlands och Kopparbergs län. Dessa områdens värden är så klart dokumenterade att det inte finns anledning att avvakta ytterligare utredningar.

Vi har tidigare föreslagit att en nationalpark bildas kring myrområdet *Sjaunja*. Detta område saknar motstycke i Europa. Det är av oerhörd vikt bl. a. för många fågelarter som är beroende av ostörda häckningslokaler.

Sjaunja är hotat trots att området nyligen avsattes som naturreservat. Tillstånd har givits för mineralprospektering. Redan en sådan skadar området. Skulle man finna brytningsvärda tillgångar blir givetvis trycket på exploatering oerhört starkt. Endast det mer omfattande skydd som nationalparksinstitutet innebär kan förhindra exploatering och annan påverkan som skadar den känsliga miljön i Sjaunjaområdet. Genom att göra området till nationalpark skulle alla malmbrytningsplaner slutgiltigt kunna stoppas.

Taavavuoma norr om Kiruna har en mycket säregen natur med s. k. palsmyrar, som är av stort vetenskapligt intresse. Palsarna är kullar med evig tjäle och tycks till stor del ha kommit till i slutet av bronsåldern och i början av järnåldern, då klimatet var mer bistert än nu. Det handlar alltså om formationer som är tusentals år gamla. Men de kan lätt förstöras av vädrets makter om de utsätts för skada genom eldning eller oförsiktig framfart med snöskoter.

Rogenområdet är ett särpräglad naturområde i den södra delen av fjällvärlden. Det saknar motsvarighet i Europa bortsett från angränsande områden i Norge, som redan gjorts till nationalpark. I området finns glesa urskogsartade barrskogar och blockmarker. Av särskilt intresse är s. k. rogenmorän, drumliner och rullstensåsar. Det är också en tillflykt för hotade djurarter. Rogenområdet har i naturvårdsverkets fjällutredning föreslagits som nationalpark men något förslag från regeringen har inte kommit. Riksdagen bör även här ta initiativ.

Även området kring *Kebnekaise* bör nu avsättas som nationalpark. Detta har stort turistiskt intresse, vilket gör att skyddet bör ges en delvis annorlunda inriktning än i de områden där de rena naturvårdsmotiven är starkare.

Ytterligare nationalparker bör inrättas i samband med ställningstagande till den av oss föreslagna planen, t. ex Vindelfjällens naturreservat. Likaså bör flera områden kunna skyddas som naturreservat.

Skyddet för våra värdefullaste naturområden handlar inte bara om att inrätta nya nationalparker.

Skylden "nationalpark" är till för att vi skall påminnas om att här finns

någoting som är omistligt. De vägar, kraftverk, dammar och kraftledningar som nu finns att se i Stora Sjöfallets nationalpark representerar inga naturvärden.

Mot. 1987/88
Jo719

Delar av nuvarande Stora Sjöfallets nationalpark som fortfarande har ett stort skyddsvärde, främst söder om sjön Akkajaure, bör införlivas med intilliggande Sareks nationalpark. Andra områden i de nordöstra delarna av den nuvarande parken bör slås ihop med en ny nationalpark i Sjaunjaområdet.

Det måste med skärpa understrykas att ett beslut om inrättande av nationalpark innebär att ingen exploatering får ske, något som också riksdagen vid flera tillfällen slagit fast. Vi vill i detta sammanhang understryka vikten av tillsyn i nationalparker och även naturreservat.

De obrutna fjällområdena har haft ett visst skydd genom riktlinjer i den fysiska riksplaneringen. Genom den nya naturresurslagen urholkas detta skydd markant. Därför måste samtliga dessa områden i stället skyddas med stöd av naturvårdslagen.

Fjällskogarna

De fjällnära barrskogarna är unika inte bara för att de rymmer stora urskogsområden utan också för att de utgör en sammanhängande relativt orörd miljö, där hotade arter som havsörn och kungsörn kan leva vidare. Enligt naturvårdsverket saknar de motsvarighet i Europa utanför Sovjetunionen. Verket understryker att kombinationen av oreglerade vattendrag och sjöar, opåverkade myrar, fjällhedar och barrskogar är en viktig förutsättning för många arters överlevnad.

Under första halvan av 1980-talet drog domänverket på allvar upp med sitt storskaliga skogsbruk i detta område. De metoder som då användes var tveklöst mycket långtgående. Våldiga kalhyggen togs upp. Samerna fick se hur förutsättningarna för renskötsel kullkastades bl. a. när de hänglavar som renarna behöver som föda försvann med skogen. Naturvårdare såg hur hoten mot en serie urskogar av högsta skyddsvärde blev akut. Klimatforskare ifrågasatte om det verkligen är försvarbart att avverka skog på de höjder där den klimatförsämring vi bedöms vara inne i kan göra det omöjligt att få upp ny skog. Skogsstyrelsen har senare tvingats stoppa planeringen av den kanadensiska contortatallen i dessa områden eftersom den drabbats av allvarliga svampangrepp.

Frågan om de finaste urskogarnas framtid hanterades på ett lika typiskt som orimligt sätt. Två statliga verk, domänverket och naturvårdsverket, träffade en kompromiss. Naturvården fick bevara 22 000 ha medan domänverket fick ta hand om 12 000 ha. Om tre områden kunde man inte enas. De skyddades efter beslut av regeringen. Några av våra mest skyddsvärda områden, även med europeiska mått mätt, där djur- och växtlivet kunnat utvecklas ostört under århundraden förstörs alltså efter en uppgörelse mellan två statliga verk.

Det politiska beslut som riksdagen senare fattade 1985 om återhållsamhet med skogsbruk i de fjällnära områdena var välkommet men det räcker inte. Inte heller är det tillräckligt att domänverket avsatt ett stort domänreservat

längs fjällkedjan. Även verket erkänner att det främst rymmer områden som – av ekonomiska skäl – ändå aldrig skulle kommit i fråga för avverkning.

Ännu återstår hotade urskogar. Skogar där träd med hundratals år på nacken samsas med nya, där gamla och multnande träd på marken vittnar om stormar och bränder för länge sedan samtidigt som de ger näring åt långt rikare växt- och djurliv än i vanliga kulturskogar. Man räknar med att 75 % av arterna försvinner när urskog ersätts av kulturskog. Ännu är det också möjligt att rädda stora sammanhängande områden, en förutsättning för att ekosystemen skall kunna bevaras opåverkade.

Det är hög tid att åstadkomma en samlad långsiktig lösning på konflikterna om de fjällnära barrskogarna. Den situation som nu råder är till nackdel både för naturvärden och för berörda markägare. För många privata skogsägare och allmänningar, inte minst i Västerbotten, är skogsbruket i de fjällnära områdena av stor ekonomisk betydelse. De har rätt till besked om vilka områden som skall sparas helt, vilka som skall reserveras för ett mer småskaligt skogsbruk och vilka som kan brukas på vanligt sätt. De har också en självklar rätt till ersättning för de inskränkningar som görs.

En långsiktig lösning bör som utvecklas nedan bygga på en naturvårdsgräns längs fjällkedjan (väster om den nuvarande skogsodlingsgränsen) och skydd för värdefulla urskogar genom reservatsbildning.

En sådan lösning innebär vidare att den gamla skogsodlingsgränsen inte längre kommer att spela någon roll och därför kan avföras ur diskussionen. Det är en betydande fördel bl. a. eftersom den är godtyckligt dragen över den privatägda marken. På detta sätt kan också den omfattande och kostnadskrävande samrådsverksamheten begränsas.

Skyddet för de värdefulla fjällnära skogarna bör förstärkas. En utgångspunkt bör vara att områden av stort värde för naturvård och rennäring skall sparas. Ett säkerställande program bör få följande innehåll:

- En naturvårdsgräns bör dras längs fjällkedjan ovanför vilken inget storskaligt skogsbruk skall förekomma.

Denna gräns skall dras väster om den f. d. skogsodlingsgränsen och bör läggas fast i nära kontakt med berörda kommuner och företrädare för andra lokala intressen, inte minst skogsbrukarna. Avverkningar skall inte förekomma inom de obrutna fjällområdena. I övrigt skall ett till naturvärdena anpassat och mera småskaligt skogsbruk kunna förekomma. Samtidigt skall den gamla skogsodlingsgränsen utmönstras.

- Domänverksmark som skall undantas från skogsbruk bör överföras från Domänfonden till Naturvårdsfonden utan ersättning.

Staten skall inte betala staten för skydd av orörd natur.

- Fler urskogar bör skyddas som naturreservat.

- Enskilda skogsägare som drabbas av inskränkningar skall självfallet kompenseras.

Kompensationen kan vara ekonomisk men i första hand bör man söka erbjuda annan mark i stället.

Som nämnts finns inom fjällområdet mycket stora förutsättningar för rekreation och olika former av turism. De skyddsåtgärder vi tidigare förordat har även syftet att ge människor möjligheter till naturupplevelser. Rätt utformad kan turismen förenas med kraven på naturskydd. Turismen kan ge värdefulla tillskott till ortsbefolkningens försörjning och mer än väl kompensera bortfall av arbeten inom bl. a. skogsbruk. Särskild hänsyn måste tas till rennäringens intressen. Åtgärder på turismens områden måste ske i samråd med samerna. För dessa erbjuder turismen också goda möjligheter till sysselsättning.

En viss utbyggnad av leder och övernattningsstugor behövs för att ta emot fler turister. Likaså krävs vid flera av de större fjällanläggningarna renoveringar och utbyggnader. Det är nödvändigt att tillskjuta allmänna medel för att utbyggnader skall komma till stånd och för att verksamheten skall kunna drivas vidare enligt den filosofi om låga priser och avsaknad av lyx som hittills karaktäriserat den. Fjällturism i enkla former måste sossom en del i en social rekreations- och turistpolitik och bör stödjas.

Tyngre utbyggnader för fjällturism med liftsystem, hotell, stugbyar etc. bör förläggas till platser som redan nu har sådana anläggningar. Det gäller bl. a. Riksgränsen, Abisko, Kvikkjokk och Hemavan för att ta några exempel från de norra fjällområdena. I anslutning till dessa behöver också viss basverksamhet byggas ut.

Skydd av älvarna

Vattenkraften har gett oss tillgång till avsevärda mängder billig elenergi som varit av stor betydelse för Sveriges utveckling till en modern industrination. Men otyglade älvar och fria forsar får inte bara betraktas som terawattreservoarer. Vi måste också värna och vårda deras artrikedom och skönhetsvärden. Vi måste ta vara på allt de betyder för naturvård och kulturhistoria. Vi måste minnas deras betydelse för samer och fritidsfiskare.

Sverige har i dag använt den helt dominerande delen av våra älvar för kraftproduktion. Därför är det nu både rimligt och nödvändigt att ge bevarandebestånden en helt annan tyngd än tidigare.

Kraftutbyggnad innebär svåra och oåterkalleliga skador på miljön. Älvsträckor torrläggs. Stora landområden blir överdämda. Strandvegetationen förstörs. Sällsynta och hotade växtarter försvinner. Djurlivet skadas. Rennäringen trängs tillbaka ytterligare. Fisket tar skada och tidigare genetiskt opåverkade fiskstammar kan försvinna. Fornlämningar såsom gamla fångstplatser förstörs.

Det är då särskilt viktigt att minnas att de fyra huvudälvarna inte kan bytas ut mot varandra. De är unika. Varje älv har t. ex. speciella vegetationsmiljöer. Vidare är det bara Kalix och Torne älvar som är helt opåverkade. Trots en del positiva beslut på senare år bl. a. beträffande Edängeforsen är hoten mot älvarna inte avvärdade.

En rad värdefulla älvar och älvsträckor är fria för prövning i vattendomstolen och ingår i den av riksdagsmajoriteten beslutade planen för vattenkrafts-

utbyggnad. Det gäller bl. a. Klippen i Ume älv, Emån i Småland, Ammerån och Hårkan.

Starka krafter inom socialdemokratin arbetar för att en eller flera orörda huvudälvar skall offras. Industriförbundet driver på för en omfattande kraftutbyggnad. Boliden har begärt att få göra ett ingrepp i Laisälven som påverkar Vindelälven.

Förslaget om förstudier i 1985 års energiproposition är också ett av flera tecken på att regeringen håller dörren öppen för en ytterligare utbyggnad.

Enligt folkpartiets uppfattning bör älvskyddet förstärkas på följande sätt:

- Riksdagen bör uttala att den tidigare beslutade utbyggnadsnivån – 66 TWh – skall vara det slutliga riktvärdet för den svenska vattenkraftsproduktionen. Det målet skall nås i första hand genom ombyggnader och effektiviseringar.
- Naturresurslagen skall kompletteras så att följande älvar och älvsträckor skyddas:
 - Emån
 - Voxnan uppströms Edsbyn
 - Hårkan
 - Ammerån
 - Edänge
 - Meåforsen
 - Klippen
 - Luleälven sträckan mellan Vietas och St Lulevattnet
- De fyra huvudälvarna samt ytterligare några särskilt värdefulla mindre älvar – bl. a. Byskeälven och Råneälven – bör få ett förstärkt skydd genom att avsättas som nationalälvar.

De bör därigenom få ett skydd som motsvarar nationalparkerna. De juridiska och administrativa formerna för en sådan avsättning bör snarast utredas.

I en särskild motion utreds folkpartiets syn på älvskyddet ytterligare.

Skydd av våtmarkerna

I landet finns 6–7 miljoner ha våtmarker av skilda slag, som inte ger någon produktiv avkastning för jord- och skogsbruket. Dessa områden är ekologiskt sett av utomordentligt stor betydelse. De spelar stor roll för vattenbalansen. Deras naturvårdsbetydelse ökar i takt med den ökande intensiteten i skogs- och jordbruket. De utgör refuger, dvs. ostörda områden för djur och växter, särskilt sådana arter som trängs tillbaka i det moderna produktionslandskapet. Våtmarkerna bidrar också i hög grad till omväxlingen i landskapet.

Våtmarkerna kan genom nya tekniska landvinningar numera utnyttjas i betydligt större utsträckning än man kunde tänka sig för 10–20 år sedan. De är därför intressanta för ett expanderande skogsbruk. Våtmarkerna är emellertid också av intresse för energiförsörjningen. Många av dem innehåller stora mängder torv, som kan brytas och utnyttjas som bränsle. De är också intressanta för s. k. energiskogsodling.

Mot. 1987/88
Jo719

De samlade intressen och anspråk som redovisats eller kan räknas fram är väsentligt större än den totala areal av våtmarker som finns att tillgå. Därför måste en planering av deras utnyttjande och skydd komma till stånd.

○ I den fysiska planeringen måste på alla nivåer våtmarkerna ägnas ett avsevärt större intresse än hittills.

Beslutsunderlaget måste förbättras genom en planmässig satsning på forskning och på rikstäckande inventeringar. Naturvårdens synpunkter måste komma in redan i planeringsarbetets begynnelsekedan.

Inventeringar av olika våtmarkers värde för naturvården har utförts och pågår också för närvarande i bl. a. naturvårdsverkets regi. Det har framgått att nästan alla våtmarker skadats.

○ Snara skyddsåtgärder måste vidtas för många särskilt skyddsvärda områden, framför allt reservatsbildning.

I Sjaunja har tillstånd givits för prospektering av mineral. Genom anslutningen till Ramsar-konventionen, som utpekar Sjaunja som en våtmark av särskild betydelse har Sverige förbundit sig att skydda våtmarker. Vid en snar omvandling till nationalpark kan en exploatering av Sjaunja avföras från dagordningen.

○ De nya möjligheterna att med naturvårdslagens hjälp begränsa skogsdikningen måste utnyttjas bättre.

1986 ändrades naturvårdslagen så att dikning skall kräva tillstånd av länsstyrelsen. Skyddsdikning undantogs dock. Det var en viktig åtgärd som skulle förstärka möjligheterna att skydda värdefulla våtmarker. Hittills har dock nästan alla ansökningar om tillstånd bifallits. Det är angeläget att länsstyrelserna utnyttjar de möjligheter som riksdagen med lagändringen öppnat.

Naturvård i jordbruket

Det traditionella odlingslandskapet har utomordentliga värden: kulturhistoriska, biologiska och estetiska. Det handlar om hagar och ängar, om skog och om landskapets växlingsrikedom.

Odlingslandskapet försvinner snabbt till följd av bl. a. kraven på rationell jordbruksproduktion. Många lantbrukare satsar "ideellt" på att bevara landskapet men detta räcker inte för att bevara ens ett urval av sådana områden. I loten mot detta landskap har ökat starkt genom att nedläggning av ytterligare jordbruksmark blivit aktuell. Till områden i riskzonen hör mangelgravarna i Skåne – en för detta landskap karakteristisk del av odlingslandskapet.

Även det moderna jordbrukslandskapet har stor betydelse för landskapsbild och miljö. Många inom jordbruket har en genuin känsla för naturvård. Men modernt jordbruk innebär också en rad naturvårdsproblem: monokulturer genom ogräsbekämpning, dikning av smärre återstående våtmarker och mangelgravar samt borttagande av åkerholmar. Syftet är att effektivisera jordbruket. De långsiktiga ekologiska konsekvenserna av detta är dock inte klarlagda. Det finns inslag i dagens rationella jordbruksdrift som innebär hot också mot jordbrukets långsiktiga effektivitet.

Det är hög tid att miljö- och naturvården ges större vikt inom ramen för

jordbrukspolitiken. Det räcker inte att i allmänna ordalag markera att miljöfrågorna skall beaktas.

- De traditionella målen för jordbrukspolitiken bör därför kompletteras med ett uthållighets- och miljömål med samma tyngd som dessa.

De miljömässiga aspekterna skulle då få väsentligt större tyngd t. ex. i utrednings- och förhandlingssammanhang.

- Vi vill understryka vikten av att lagstiftningen ges stringenta former.

Lagregler har införts om naturvårdshänsyn inom jordbruket. Det är bra. Det kan samtidigt noteras att de många mindre jordbruken har positiva effekter för naturvärden, t. ex. genom att de håller landskapet öppet och vårdar skogen.

Erfarenheterna från skogsbruket, där det finns entydiga bestämmelser i skogsvårdslagen, visar att det inte räcker med portalparagrafer. De måste följas av klara regler också i tillämpningsföreskrifter.

- Införande av en arealersättning skulle bättre premiera landskapsvård och i mindre grad främja ett överintensivt jordbruk jämfört med dagens system.
- Statligt stöd till rationalisering inom jordbruket bör inte utgå till sådana åtgärder som strider mot starka naturvårdsintressen.

Naturvård i skogsbruket

Skogen ger råvaror. Skogen ger sysselsättning. Skogen ger exportinkomster som stärker vår bytesbalans.

Men för de allra flesta svenskar är skogen mycket mer än ett virkesförråd, en högst tällbar mycket mer än en potentiell timmerstock.

Skogen är också svamp- och bärställen. Den är en plats för naturupplevelser, vandring och vila. Den kan vara hemvist för älgar och ormbunkar men också för sällsynta mossor och utrotningshotade hackspettar.

Skogsbruket skall bedrivas rationellt men det måste ta hänsyn till att skogen fyller många funktioner både för naturen och för oss människor.

Sådana hänsyn kan innebära att de mest radikala metoderna inte används i områden med särskilda natur- eller friluftsvärden, att hyggenas storlek begränsas, att man låter bli att avverka i vissa känsliga områden och att utsprungliga skogstyper bevaras. Det är också angeläget att införande av nya starkt markomvandlande brukningsmetoder föregås av grundliga miljökonsekvensanalyser.

Samma krav på noggranna miljökonsekvensanalyser måste ställas vid införande av främmande trädslag i Sverige. Restriktiviteten bör vara stor och tillräckliga skyddszoner till nationalparker och naturreservat säkerställas.

Skogspolitiken måste förändras så att den bättre anpassas till naturvårdens intressen.

- Målet bör vara att 1 % av den produktiva skogsmarken nedanför de fjällnära barrskogarna undantas från vanligt skogsbruk.

Syftet skall vara att bevara både ovanliga skogstyper, främst urskogar och urskogslänkande områden, och representativa naturtyper dvs. olika kulturpåverkade skogar.

- Samtliga kända urskogar och urskogsliknande områden bör ges ett tillfälligt skydd i avvaktan på ett ambitiöst bevarandeprogram.

Dessa skogar utgör hela och relativt opåverkade ekosystem som är hemvist för många hotade arter. De har stor betydelse också som referenser för skoglig forskning. Trycket mot urskogarna är hårt samtidigt som resurserna för att bilda naturreservat är helt otillräckliga. Med nuvarande takt i bevarandebesluten kommer ett stort antal av våra få kvarvarande urskogar att gå förlorade. Därför behövs snabba åtgärder och avsevärt ökade resurser för nya naturreservat.

- Ersättningsbestämmelserna i naturvårdslagen måste ändras.

Ersättning till markägare skall utgå om ett naturskyddsbeslut innebär avsevärt intrång i pågående markanvändning. Före 1 juli 1987 gällde att detta intrång skall bedömas i förhållande till den ekonomiska enheten eller brukningsenheten. Men i och med uppgörelsen mellan socialdemokraterna och centern om den nya plan- och bygglagen ändrades denna regel. Nu skall intrånget bedömas i förhållande till "berörd del".

Det innebär att relativt små krav på naturvårdshänsyn vid en skogsavverkning kan bedömas vara stora eftersom de skall jämföras med det berörda området.

Dessa regler krymper möjligheterna att ställa krav på naturvårdshänsyn i skogsbruket med stöd av skogsvårdslagen 21 §. Det är fråga om hänsyn av marginell ekonomisk betydelse, vars främsta syfte är att bibehålla den biologiska mångfald som hotas av de moderna brukningsmetoderna och är en förutsättning för att på sikt bibehålla den biologiska produktionsförmågan.

Naturvårdsverket framhåller också i sin skrivelse om naturvårdslagen att "en drastisk försämring" har skett för naturvården i och med de nya ersättningsbestämmelserna och att "en stor osäkerhet beträffande rättsläget" har inträtt.

De regler som gällde före 1 juli 1987 bör därför återinföras.

- Statligt stöd bör inte utgå till skogsvårdsinsatser som skadar väsentliga naturvårdsintressen.

Det gäller t. ex. vissa skogsbilvägar och stöd till avverkning av s. k. skräpskogar (5:3-bidraget). 5:3-bidraget har lett till att värdefulla hagmarker liksom en del skyddsvärda skogar av särskild betydelse för olika fågelarter har förstörts. 5:3-bidraget bör avskaffas och ersättas med ett stöd som helt inriktar sig på glesa barrskogar och andra områden utan större värde för naturvården.

- Skogsvårdslagen bör ändras så att från naturvårdssynpunkt värdefulla lövskogar och blandskogar (som inte uppfyller ädellövskogskriterierna) skall undantas från dagens krav på avverkning och barrskogspantering.

Reglerna måste också utformas så att en skogsägare som vill ta större naturvårdshänsyn än lagen kräver inte skall ha möjlighet att göra det. Enligt folkpartiets mening bör hela skogsvårdslagen ses över i syfte att avskaffa en rad tvångsinslag, genomföra förenklingar och förstärka naturvårdens ställning.

- Övervakningen av hur skogsvårdslagens hänsynsregler efterlevs måste förbättras.

En undersökning har visat att det inte tas några naturvårdshänsyn alls på omkring 1/3 av hyggerna. Det är därför angeläget att skärpa skogsvårdsorganisationens och länsstyrelsernas bevakning av hur reglerna följs.

Mot. 1987/88
Jo719

Skydd av växt- och djurliv

En viktig uppgift för naturvården är att slå vakt om florán och faunan. Våra inhemska växt- och djurarter representerar stora värden både i sig och som delar av ekosystem. Att de bevaras i sin naturliga miljö är ett grundläggande naturvårdskrav. Flora- och faunavården utgör dock en starkt försummad del av naturvården. Flera hundra växt- och djurarter hotas av utrotning. I de flesta fall är huvudorsaken miljöförändringar, oftast till följd av det moderna jord- och skogsbruket.

Flora- och faunavårdsarbetet måste ges en ökad tyngd. Det måste bedrivas längs flera linjer. Lämpliga instrument finns delvis, men de måste användas i större utsträckning och på ett mer målmedvetet sätt. Av grundläggande betydelse är att bibehålla eller återskapa lämpliga miljöer för de aktuella arterna. Särskilt värdefulla miljöer måste avsättas som naturreservat. Vidare bör lagstiftningen ändras så att kritiska områden för hotade arter ges ett automatiskt skydd liknande det som finns i USA. Detta är dock inte tillräckligt, utan därutöver krävs allmänt ökad hänsyn till växt- och djurlivet från jord- och skogsbrukets sida.

Det anslag för flora- och faunavård, som folkpartiet länge arbetat för och som nu införts, är ett steg i rätt riktning. Men det krävs ytterligare åtgärder.

Den viktigaste åtgärden för skydd av sällsynta eller hotade arter är att säkerställa deras livsmiljöer, deras biotoper. Många gånger innebär detta ett avsevärt försvårande av pågående markanvändning vilket medför att markägaren är ersättningsberättigad. Enda möjligheten är då att tillgripa något av naturvårdslagens (NVL) skyddsinstitut, främst naturreservat.

Men i regel krävs stora samverkande naturvärden för att naturreservat skall komma i fråga. Därtill kommer att det är mycket svårt att med naturvårdslagens hjälp tillfälligt skydda en lokal som endast under några år är häckningslokal för en hotad art.

Då inte naturreservat eller nationalpark kan bli aktuella återstår för länsstyrelsen bl. a. hänsynsreglerna i skogsvårdslagens (SVL) 21 §. Många arter är dock sällsynta eller hotade just därför att de har svårt att samexistera med dagens skogs- och jordbruk.

Man kan därför hävda att det föreligger ett gap mellan å ena sidan naturvårdslagens skyddsinstitut och å andra sidan de möjligheter till biotopskydd som ges i NVL och SVL. Detta gap blir ännu större med de nya ersättningsregler som nu har införts i NVL (och som kommenteras nedan). Detta är mycket allvarligt för de hotade arterna.

Så kräver t. ex. ett havsörnsbo 10-12 ha skyddad skog och ett revir för den akut utrotningshotade vitryggiga hackspetten 50-100 ha, där samtliga lövträd lämnas vid alla skogsbruksåtgärder. För att skydda alla våra mest hotade djur- och växtarter skulle vi behöva något tusental skyddade småområden.

○ Luckan mellan skogsvårdslagens hänsynsregler och naturvårdslagen bör tätas.

Möjligheterna att bilda mindre reservat bör utökas. Ett särskilt bidrag till markägare som vill ta mer långtgående naturvårdshänsyn än lagen kräver bör även kunna övervägas.

- Växtarter som hotas av blomplockning måste skyddas genom fridlysning enligt naturvårdslagen.
- På samma sätt måste djurarter som hotas av förföljelse, insamling e. d. fridlysa enligt jaktlagstiftningen eller naturvårdslagen.
- Till skydd för djurarter som hotas av störning (främst fåglar och sälar) måste djurskyddsområden komma till stånd enligt naturvårdslagen och reglering av småbåtstrafik med stöd av sjötrafikförordningen.

Vidare krävs ökad forskning samt fortlöpande inventering och kartläggning av åtskilliga växt- och djurarter liksom i många fall aktiva insatser för djurlivet i form av utfordring, bevakning av bon, uppfödning och återinplantering m. m.

- En permanent databank för utrotningshotade växt- och djurarter bör inrättas och ett handlingsprogram för bevarande av genetiska resurser utarbetas.
- Anslaget för bevarande av hotade arter bör höjas med 1 milj. kr.

Mark för naturvård

Behoven av ytterligare insatser för att skydda orörd natur är mycket stora. Naturvårdsverket påpekar i sin anslagsframställan att det i varje län finns ca 50 icke skyddade områden som är aktuella, främst urskogar och våtmarker. Det är nästan enbart områden av riksintresse som kan komma i fråga för reservatsbildning. Bara de skyddsbehov som urskogsinventeringen föranleder beräknas till 500 milj. kr. Vidare har det blivit relativt sett dyrare att skydda skogsmark. Även de nya ersättningsreglerna som tidigare behandlats kommer enligt SNV att leda till höjda kostnader.

Resurserna för reservatsbildning har under flera år legat på en alltför låg nivå. Det innebär att skyddsvärd natur som vi aldrig kan få tillbaka varje år går till spillo på grund av statsmakternas svaga intresse för naturvård.

Vi föreslår därför att anslaget fördubblas från 40 till 80 milj. kr. Men det är också nödvändigt att ange mer långsiktiga riktlinjer:

- Statlig mark av stort naturvårdsvärde bör utan vederlag kunna överföras till naturvårdsfonden.
- Skogsbruket bör genom skogsvårdsavgiften bidra till att finansiera vissa reservatsbildningar.
- Möjligheter bör öppnas att utnyttja avbetalningssystem för reservat på privat mark. Det är inte rimligt att under några år – då inventeringar är färdiga – finansiera hela bevarandeprogram.
- Domänverksmark bör kunna erbjudas enskilda som ersättning för mark som görs till reservat. I detta syfte bör varje år mark motsvarande ett värde av 15 milj. kr. överföras från domänfonden till naturvårdsfonden i syfte att underlätta bildandet av naturreservat på privat mark.

9. Bruka—inte förbruka!

Mot. 1987/88

Jo719

Avfallsberget växer. De mängder avfall som årligen uppkommer inom hushållet och de olika näringarna kan i dag uppskattas till tiotals miljoner ton.

Avfallsproblem kan sägas vara av tre skilda slag.

Det första är *slöseri med resurser* i form av t. ex. råvaror. I dag sker ett överutnyttjande av många naturresurser. Det övergår till verkligt slöseri om produkterna och restprodukterna omvandlas till avfall i onödan eller i förtid. En vettig naturresurspolitik är därför att så långt som möjligt begränsa det verkliga avfallet.

Det andra problemet är *slöseri i form av mark* för deponering. Avfallsberget kräver att man ständigt avsätter ytterligare mark för deponering. I spåren följer dels återkommande konflikter mellan naturvårds- och markanvändningsintressen, dels miljöproblem som t. ex. dålig lukt och utlakning av giftiga ämnen som inte bryts ner i naturen.

Läckaget till yt- och grundvattnet kan på sikt bli ett hot mot människans hälsa. Det kräver att man i framtiden tvingas övervaka och i vissa fall behandla lakvattnet från deponierna.

Det tredje problemet är *förorening av miljön*, framför allt i samband med förbränning av avfall. Under de senaste två decennierna har avfallsförbränningen ökat kraftigt i Sverige. Från början var det ett sätt att nagga avfallsberget i kanten, men i takt med stigande energipriser har intresset ökat för att utvinna energi ur avfallet.

Under 1970- och 1980-talen skedde därför en snabb utbyggnad av anläggningar för avfallsförbränning med energiutvinning. Energiverket bedömer att det är möjligt att öka utvinningen av avfallsenergi från 3,8 TWh bränsle per år till omkring 6 TWh per år.

I dag förbränns över 50 % av det totala hushållsavfallet i Sverige mot 30 % för ca 5–10 år sedan. Ur internationell synvinkel är den en mycket hög andel. Det är bara Danmark och till viss del Frankrike som når motsvarande andel.

På senare tid har emissionerna av skadliga ämnen med rökgaserna kommit att framstå som ett allvarligt problem. Avfallet innehåller giftiga ämnen som vid förbränning förflyttas över mycket långa avstånd.

Rökgaserna uppvisar den kända kartan av tungmetaller som t. ex. kvicksilver och kadium. I södra Sverige är avfallsförbränningen den dominerande källan för utsläpp av dessa metaller. De lagras upp i naturen, vilket innebar att riskerna för biologisk giftverkan är särskilt stora på högre nivåer i näringskedjan.

De mest alarmerande uppgifterna har gällt de stora utsläppen av dibensofuraner och dioxiner från en del förbränningsanläggningar. Mycket oroande halter av dioxin har uppmätts i modersmjölk.

Beräkningar tyder på att 50 % av dioxinutsläppen till luft kommer från förbränning av avfall. Blekt papper och plast är de främsta klorokällorna i avfallet.

Det är möjligt att rökgaserna innehåller i dag okända gifter som i likhet med dioxinerna har en kraftig giftverkan även i mycket låga koncentrationer. Detta skulle kunna förklara varför regioner kring anläggningar för förbrän-

ning av avfall i bl. a. Sverige, Tyskland och Schweiz har drabbats av förhållandevis svåra skogsskador.

Mot. 1987/88
Jo719

Bruka – inte förbruka

Det långsiktiga målet med all avfallshantering måste vara att genom resurssnåla processer och återvinning begränsa det som slutligen blir avfall. Vi skall övergå till att bruka – inte förbruka.

Det ställer krav på industrin att bli än mer resurssnål. Produkter bör ha lång livslängd och konstrueras så att de så långt som möjligt kan återvinnas utan alltför dyrbar och komplicerad teknik. Materialet bör alltså ingå i ett kretslopp

Målet ställer också krav på oss som enskilda konsumenter att ta ansvar för en renare miljö. Vi kan och bör välja varor som ger mindre slöseri med resurser och skador på miljön.

IMU har gjort en opinionsundersökning som visar att mycket återstår innan vi konsumenter hanterar farliga ämnen på ett sätt, som skonar miljön. Undersökningen visar bl. a. att fyra av tio svenskar enligt egna uppgifter behandlar utbrända batterier på ett förkastligt sätt, dvs. slänger dem i soporna, ute i naturen eller bränner dem.

Bristande kunskap är ett skäl till att de förväntningar som knutits till återvinning ännu inte infräts. En del problem är av teknisk karaktär. Andra har med avsättningen av de olika produkter, som framställts i anläggningarna, att göra. De potentiella köparna har klagat på kvaliteten när det gäller returpapper och plastavfall. Det beror bl. a. på att de innehåller så mycket tungmetaller som försämrar kvaliteten på produkterna.

Problemen får inte utgöra skäl att överge principerna om återvinning. Tvärtom måste vi söka medel, som stimulerar återvinning.

Lagom återvinning

Sverige saknar i dag lagstiftning som innehåller generella krav på återvinning. Sådan lagstiftning skulle kunna påskynda dels utvecklingen mot slutna system vid tillverkning och samverkan mellan olika tillverkningsindustrier, dels sådan sammansättning av produkter att återvinning underlättas. Den lagtekniska utformningen måste utredas närmare. Det lämpligaste är troligen att komplettera miljöskydds- och produktkontrollagstiftningen. Målet bör vara att allt hushållsavfall och annat återvinningsbart material skall bli föremål för någon form av återvinning.

Ansvar och organisation

Det är många parter inblandade i avfallshanteringen och det kan därför vara svårt att utpeka en instans som huvudansvarig för att åtgärder vidtas. Naturvårdsverket har naturligtvis ett övergripande ansvar, men utan direkt operativa och beslutande funktioner. Kommunerna bär det yttersta ansvaret för avfallshanteringen i slutledet.

Flera punkter i kedjan från produktion till destruktion måste angripas. Det kräver åtgärder vid produktion och tillverkning, vid insamling och transport hos konsumenten och vid det slutliga omhändertagandet.

Mot. 1987/88
Jo719

Uppmuntra slutna industriprocesser

Miljöskyddslagen 1969 har inneburit en styrning mot tillkomsten av slutna industriprocesser och en begränsning av utsläppen. Dagens styrmedel skapar dock inte tillräcklig press på företagen att gå vidare. Genom en kombination av administrativa och ekonomiska styrmedel, miljöavgifter, skulle man skapa ett incitament för företagen att övergå till slutna processsystem eller att investera i modern reningsteknik.

Staten bör stimulera industrin till ett nytt försök med en s. k. avfallsbör, som förmedlar kontakter och utbyte mellan industrier, där den enes avfall blir den andres råvara.

Staten bör genom bidrag och lån stimulera utveckling och tillämpning av ny teknik för återvinning och återanvändning. Sådana stimulanser är av stor betydelse på ett område som detta, där företagsekonomiska incitament för att satsa på ny teknik många gånger är obetydliga.

Speciell uppmärksamhet bör ägnas åt det miljöfarliga avfallet och inte minst det problem som den omfattande deponeringen av miljöfarligt avfall vid SAKAB i Närke innebär. Det finns i dag ingen fungerande återvinningsteknik för delar av det miljöfarliga avfallet bl. a. batterier som innehåller kvicksilver och kadmium. Arbetet med att få fram en fungerande återvinningsteknik måste påskyndas. Deponeringen av miljöfarligt avfall vid SAKAB är så omfattande att ett säkerställandeprogram för det miljöfarliga avfallet bör tas fram.

Uppmuntra konsumenten att ta ansvar för återvinning

Det finns i dag ett starkt miljöengagemang bland medborgarna som måste tas till vara.

Det krävs en lång rad åtgärder som uppmuntrar konsumenten dels att hushålla med produkter och varor, dels att i slutledet sortera och särbehandla avfallet. Exempel på sådana åtgärder för en bättre avfallshantering är:

Separering av avfallet i olika fraktioner redan i hushållen för att möjliggöra olika slutbehandlingstekniker. Om det är svårt att förse fastigheten med anordningar för en avfallsseparering bör strategiskt utplacerade eller inrättade uppsamlingsplatser (kan byggas ut till återvinningscentraler) anordnas för de avfallslag som kan särbehandlas. Alternativt kan speciella hämtningar genomföras. Förebilder kan vara den särskilda pappersinsamling som sker i de flesta kommuner. Kommunerna bör ges stor frihet att utforma sina insamlingsrutiner.

Förbättrad konsumentupplysning om en varas hantering som avfall. Förpackningarna bör förse med en påskrift som talar om för konsumenten hur varan och förpackningen bäst slutbehandlas som avfall. Med ett sådant system underlättar man för konsumenten att ta sitt miljöansvar. Ett system för miljömärkning av särskilt miljövänliga produkter av det slag som finns i Västyskland bör införas.

Bättre retursystem. Genom en ökad användning av ekonomiska styrmedel, såsom förpackningsavgifter och pant, kan man skapa fler effektiva retursystem. Standardiserade förpackningar med pant bör införas för flera varugrupper.

Mot. 1987/88
Jo719

Glas

Ett av de besvärligaste ämnena vid sopförbränning är glas. Den höga förbränningstemperaturen är svår att uppnå och den svårplacerade slag som lämnar sopförbränningsstationerna innehåller mycket glas. Svårigheterna med att hålla temperaturen i sopförbränningsugnarna ökar risken för dioxinbildning.

I många kommuner bedrivs återvinning av glas genom utställda containrar, ofta i form av s. k. igloos. Detta system bör införas i alla kommuner. Verksamheten kräver även här en insats från konsumenterna genom att returglaset på ett eller annat sätt måste förpassas till de centralt placerade uppsamlingsbehållarna. Glasåtervinningen befinner sig fortfarande i ett inledande skede, men kommer säkerligen att öka med en förbättrad information.

Riksdagens beslut om ett fungerande återglassystem måste genomföras. Vid sidan om utbyggnad av återglassystemet bör returglassystemet förbättras. Systembolagets ökande återtagning av returglas är ett exempel på förbättrad återanvändning av glasflaskor. Dock borde pant införas på Systembolagets hela sortiment. Inom bryggerinäringen pågår i samverkan med glasindustrin ett utvecklingsarbete att ta fram en mer lätthanterlig returflaska. Från såväl resurs- som miljösynpunkt är det angeläget att returglashantering förbättras. Aktiva insatser bör göras för att påskynda utvecklingen.

Miljöfarliga batterier

I många kommuner bedrivs för närvarande separat insamling av miljöfarliga batterier, främst de med kadmium- och kvicksilverhaltigt innehåll. Det är oftast mindre batterier, för kameror, radioapparater, bärbara kassetbandspelare, hörapparater och liknande.

Batterierna ger upphov till betydande störningar i miljön om de tillförs förbrännings-, komposterings- eller deponeringsanläggningarna. De årliga utsläppen från batterierna beräknas till 6 ton kvicksilver och 16–20 ton kadmium. Det innebär att de bidrar med drygt hälften av samtliga kvicksilverutsläpp i landet.

I dag saknas ekonomiska incitament för konsumenten att lämna tillbaka batterierna. Därför måste ett pantsystem införas. Det kan exempelvis konstrueras enligt mönster från återvinning av aluminiumburken. Det är rimligt att handeln på detta sätt medverkar i insamlingsarbetet. Det är anmärkningsvärt att regeringen fortfarande inte framlagt något förslag i enlighet med riksdagens beställning.

Bilbatterier är en annan produkt där såväl miljöskäl som återvinningskäl talar för ett annat omhändertagande än i dag. Tyvärr är det bara ca 2/3 av

bilbatterierna som blir föremål för återvinning. Övriga hamnar på soptippen, i komposteringsanläggningar eller i förbränningsanläggningar. En pant skulle vara ett verksamt medel för att återföra fler batterier till återvinning och därmed både skona miljön och minska behovet av importerat bly.

Mot. 1987/88
Jo719

Hårdare krav vid förbränning och deponering

Möjligheterna att reducera avfall har i korthet berörts ovan. Möjligheterna att minska avfallens "farlighet" kan antas vara mindre.

Avfallshanteraren kommer ofta i ett hopplöst underläge. När han väl inrättat sin hantering till avfallens sammansättning dyker nya och mer svårbehandlade avfall upp på marknaden. Detsamma gäller för återvinningsindustrin. När den väl byggt upp en kapacitet kanske just det materialet försvinner och ersätts av ett annat som inte går att behandla och därmed återvinna på samma sätt. Ett sådant exempel är kompositmaterialen.

Det finns dock möjlighet att i extrema fall tillgripa förbud. Folkpartiregeringen begagnade sig av den möjligheten när man införde det s. k. kadmiumförbudet, som innebär att kadmium i vissa typer av varor, t. ex. färger och som stabilisator i plast, förbjöds. Strävan bör vara att få bort användningen av farliga och långlivade ämnen. Därmed skulle hanteringen av produkter bli lättare och förbränning samt deponering skulle bli mindre farlig.

Deponering

Problemen vid deponering av avfall är som vi tidigare konstaterat främst knutna till förorening av mark och grund- och ytvatten. Luftförorening kan i viss mån ske vid gasavgång från upplaget och vid bränder.

Av de ämnen som kan spridas från en deponi är tungmetallerna och de svårnedbrytbara organiska ämnena de som inger farhågor. Sedan miljöskyddslagens tillkomst 1969 har dock situationen vid våra deponier förbättrats. I dag är de flesta stora nyanlagda deponierna försedda med uppsamlingsystem för lakvatten och med överledningssystem av lakvattnet till reningsverk.

Men trots förbättringarna är situationen inte tillfredsställande. Ytterligare åtgärder måste vidtas för att förbättra deponeringstekniken. Miljökraven bör skärpas ytterligare. Tillsynen måste förbättras.

Förhållandena vid äldre och nedlagda deponier måste också uppmärksammas. Många gamla, icke utnyttjade soptippar utgör allvarliga föroreningskällor. I dessa fall bör den inventering som genomförs av naturvårdsverket, snarast följas av konkreta skyddsåtgärder. Ansvaret för dessa bör ligga på den tidigare huvudmannen. I de flesta fall handlar det om en kommun eller industri.

Möjligheterna att utvinna metangas ur avfallsupplagen bör tas till vara.

Den utan tvekan mest kontroversiella behandlingsmetoden för avfall är förbränning. Problemen med förbränning av avfall är förknippade med utsläpp av stoft, sura ämnen, metaller och organiska ämnen.

Mot bakgrund av att föroreningarna sprids i luften och därigenom kan påverka stora områden är det viktigt att utsläppen renas effektivt. Kraven måste därför skärpas.

Stoftutsläppen måste begränsas ytterligare, inte minst mot bakgrund av att flertalet metaller är associerade med stoftpartiklarna.

Utsläppen av försurande ämnen måste renas effektivare än vad som sker vid många anläggningar. Lokalt kan utsläppen vara en faktor av betydelse för försurningssituationen. Förbränningsanläggningarna bör därför som regel vara försedda med reningsutrustning för sura gaser.

De lättflyktiga metallerna såsom kvicksilver måste elimineras till största delen före förbränningen. En stor källa till kvicksilverutsläpp är batterier. Genom ekonomiska styrmedel såsom pant och miljöavgifter bör staten stimulera marknaden så att retursystem uppstår och konsumtionen styrs över till mindre miljöfarliga batterityper.

Störst oro inger förekomsten av stabila klorerade organiska ämnen, såsom dioxiner, i rökgaserna. Forskningen på detta område bör intensifieras. Miljökraven vid sopförbränning bör ställas mycket högt. Minst måste de s. k. ENA-kraven (från energiverkets och naturvårdsverkets utredning "Energi ur avfall" från 1986) uppfyllas.

Under den tid forskningen ger nya erfarenheter får vi också bättre underlag att bedöma nödvändigheten av och möjligheterna att skärpa kraven på dioxinutsläpp ytterligare. I avvaktan på att möjligheterna att klara högt ställda miljökrav prövas bl. a. vad gäller dioxinutsläppen bör inga sopförbränningsanläggningar tillåtas under det kommande året.

Hantering av miljöfarligt avfall

Hanteringen av det miljöfarliga avfallet bör förbättras. Hur långt recirkulation och resurssnålhet än drivs, uppstår i allmänhet någon form av avfall vid industriell verksamhet. Många gånger är detta avfall miljöfarligt och måste tas om hand efter speciella aktsamhetsregler. Även i annan verksamhet uppstår miljöfarligt avfall. Detta måste oskadliggöras och här fyller SAKAB en viktig funktion. Utan SAKAB skulle troligen mycket miljöfarligt avfall hanteras på ett icke godtagbart sätt. Förbättringar är dock angelägna.

- Kraven på utsläpps begränsningar från SAKAB:s centrala anläggning i Kumla bör skärpas, särskilt när det gäller organiska ämnen (dioxiner m. m.).
- SAKAB:s verksamhet bör utvidgas från ren destruktion till att omfatta även återvinning, i egen regi eller i samarbete med andra företag. Det är angeläget att SAKAB inte utnyttjar sitt monopol för att konkurrera ut andra företag på insamlings- och transportsidan.
- Mycket av det miljöfarliga avfallet utgörs av spillolja som till betydande delar förbränns, ofta på ett från miljöskyddssynpunkt oacceptabelt sätt.

Endast en mindre del blir till ny smörjolja. För att öka återvinningen bör tillsynen förbättras och ekonomiska styrmedel prövas.

- Export av miljöfarligt avfall för återvinning samt för destruktion bör tillåtas till utländska anläggningar som uppfyller svenska miljökrav. Miljötekniken är ett område där konkurrensen inte bör begränsas. Avsaknaden av frihandel på detta område hindrar nya metoder att utvecklas. Förutsättningen för export måste dock vara att de mottagande företagen uppfyller svenska miljökrav och att avfallet inte förbränns eller deponeras till havs.

10. Kemikaliekontroll

Det finns i dag stora brister i den kunskap vi har om kemiska ämnens hälso- och miljöfarlighet. Sett i ett världsperspektiv anses det finnas ca 70 000 olika kemiska ämnen. Av de ämnen som finns i Sverige, i praktiskt bruk mindre än 20 000, står, enligt uppgifter från OECD, ungefär 1 000 för den helt dominerande användningen kvantitativt sett. Dessa ämnen står för mer än 90 % av förbrukningen.

Det kan konstateras att också många av dessa 1 000 ämnen är otillräckligt undersökta i fråga om hälso- och miljörisker. Även om många av dem använts dagligen i hundratals år utan uppenbara olägenheter, används ett stort antal kemiska ämnen i stor omfattning i vårt land utan att vi känner till deras hälso- och miljörisker. De uppfyller inte ens tillnärmelsevis vad lagen om kemiska produkter stadgar om "tillfredsställande utredning av vilka hälso- eller miljöskador som produkterna kan orsaka" (6 §).

Kemikalieinspektionen har prioriterat förhandsgranskning av bekämpningsmedel och granskning av befintliga sådana. Detta arbete måste forceras och utökas till att omfatta också andra kemikalier. För att så skall kunna ske måste kemikalieinspektionen förstärkas.

En förutsättning för en tillfredsställande granskning av kemiska ämnen och produkter är internationellt samarbete. Kemikalie marknaden är utpräglat internationell. Av de kemiska produkter som används i Sverige är tre fjärdedelar importerade. Det finns inom såväl myndigheter som industrier i Sverige relativt blygsamma resurser för forskning och utredning om kemiska ämnens och produkters farlighet. Förutsättningen för att bygga upp den kunskap som nu saknas beträffande hälso- och miljörisker är internationellt samarbete, även om en förstärkning av kemikalieinspektionen kommer till stånd. Detta hindrar inte att vi i Sverige också måste ta vårt ansvar.

Sverige måste ta ansvar för utforskning av några ämnens och produkters egenskaper och i internationella sammanhang ställa krav på att andra länder tar sitt ansvar. Målet måste vara att alla högfrekventa ämnen och produkter skall vara tillfredsställande undersökta inom en tioårsperiod.

En internationell samordning innebär bl. a. att kemikalieinspektionen använder sina resurser på bästa sätt och drar nytta av utländska erfarenheter. Det finns ingen anledning att i Sverige upprepa vad som gjorts i väldokumenterade utländska studier. Förbud mot tennhaltiga båtbottnfärger är ett exempel på en åtgärd som inte borde ha krävt ytterligare inhemska studier.

Även restriktioner mot formaldehyd är ett exempel där de berörda myndigheterna borde ha kunnat gå snabbare fram.

Av största vikt är att myndigheterna får resurser att också vägleda industrin och konsumenterna bort från onödigt farliga kemikalier. Här kan också ideella organisationer göra viktiga insatser. Där likvärdiga eller i huvudsak likvärdiga kemikalier finns, måste vi lära oss att välja de minst farliga. Skadliga kemikalier som kan ersättas av mindre skadliga måste givetvis utmönstras.

Det är också viktigt att myndigheterna genom att upprätta materialbalansen lär sig följa kemikalieflödet genom samhället. Det är ett effektivt sätt att identifiera de verkliga problemen. Kemikalieinspektionen och naturvårdsverket bör få i uppdrag att upprätta sådana för de farligaste och mest använda ämnena.

11. Anslagsfrågor

Som naturvårdsverket framhåller i sin anslagsframställan har anslagen till miljövärd sjunkit i fast penningvärde mellan budgetåren 1976/77 och 1986/87. På en rad områden finns nu stora behov som behöver tillgodoses. Folkpartiet föreslår följande förändringar av anslagen.

På anslaget för övervakning av miljöförändringar bör 10 milj. kr. tillföras för utredningar och inventeringar främst på naturvårdsområdet.

På anslaget för miljövärdforskning bör 10 milj. kr. tillföras för forskning kring läckage och övergödning i jordbruket. Medlen bör tas från anslaget för skogs- och jordbrukets forskningsråd på jordbruksdepartementets huvudtitel och där belasta skogsbruksforskningen. Det är enligt vår mening inte tillfredsställande att medlen från avgiften på handelsgödsel i så hög grad finansierar skogsforskning.

På anslaget för särskilda projekt på miljövärdens område bör tillföras 5 milj. kr. för insatser för hotade kusthav som Kattgatt, 5 milj. kr. ytterligare för naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet och 7 milj. kr. ytterligare för kemikalieinspektionens arbete med bekämpningsmedel.

Anslaget för mark för naturvärd bör fördubblas från nuvarande 40 till 80 milj. kr. Vidare bör anslagen för värd av naturreservat höjas med 12,7 milj. kr. till 60 milj. kr. och för hotade arter med 1 milj. kr. till 3 milj. kr. – i bägge fallen i enlighet med naturvårdsverkets anslagsframställan.

Naturvårdsverket hade i sin anslagsframställan begärt att anslaget för ny miljöskyddsteknik skulle återinföras. I dag hämtas dessa medel ur bränslemiljöfonden. För att förstärka dessa angelägna insatser bör riksdagen besluta att naturvårdsverket skall disponera 40 milj. kr. ur bränslemiljöfonden för ny miljöskyddsteknik.

Hemställan

Med hänvisning till ovanstående hemställs

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ökad aktivitet inom ramen för ECE:s konvention om gränsoverskridande långväga luftföroreningar,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en internationell luftvårdsfond,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om initiativ till en särskild Nordsjökommission,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kraftfullare svenska insatser vad gäller internationellt samarbete om våra kusthav,

5. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om internationellt samarbete bland Östersjöstaterna i syfte att minska utsläppen av klorerade substanser och giftiga tungmetaller,

6. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att talan bör väckas mot Storbritannien och Polen vid Internationella domstolen i Haag för dessa länders fööreningar av andra länders territorier,

7. att riksdagen hos regeringen begär förslag till handlingsprogram för minskning av koldioxidutsläppen,

8. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om tekniskt och ekonomiskt samarbete med Polen på miljöskyddsområdet,

9. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om svenska initiativ för att få Antarktis förklarad som internationell nationalpark,

10. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en 85-procentig minskning av användningen av fullständigt halogenerade klorfluorkarboner (freoner) på fem år och ett totalstopp på tio år,

11. att riksdagen beslutar förbjuda freon inom nya verksamhetsområden,

12. att riksdagen hos regeringen begär förslag till införande av en miljöavgift på freonanvändning,

13. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett naturresurs- och miljödepartement,

14. att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverkets instruktion ändras i enlighet med vad som anförs i motionen,

[att riksdagen beslutar att ansvaret för uppsikten över hushållningen med naturresurser enligt NRL skall överföras till naturvårdsverket¹],

15. att riksdagen hos regeringen begär förslag till sådan ändring i miljöskyddslagen att kommunerna ges rätt att överta hela tillsynsansvaret om de så önskar,

16. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om länsstyrelsens roll gentemot de kommuner som har övertagit tillsynsansvaret,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ändring av länsstyrelsernas instruktion och arbetsordningar¹],

17. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samordning mellan de myndigheter som ingår i den centrala miljöorganisationen,

18. att riksdagen beslutar bevilja kemikalieinspektionen fyra nya tjänster,

19. att riksdagen hos regeringen begär förslag till miljöavgift på utsläpp av svaveldioxid,

20. att riksdagen hos regeringen begär förslag till miljöavgift på utsläpp i luft av kväveoxider från förbränningsanläggningar och industriprocesser och organiska lösningsmedel,

21. att riksdagen hos regeringen begär förslag till miljöavgift på kväveföreningar och klorerade ligninrester i vatten,

22. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppgift att utforma ett system med obligatoriska miljökonsekvensanalyser,

[att riksdagen hos regeringen begär ett förslag till utvidgad rättshjälp i civila miljö mål i enlighet med vad som anförts i motionen²],

23. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en ny konstruktion av prövnings- och tillsynsavgiften,

24. att riksdagen hos regeringen begär förslag om avskaffande av vinningsrekvisitet i miljöskyddslagens 52 § och ändrade grunder för beräkning av miljöskyddsavgift i enlighet med vad som anförts i motionen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljöskyddsprövning av vägar³],

25. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljörevisorer,

26. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om rätt för ideella organisationer att överklaga beslut enligt miljöskyddslagen,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en obligatorisk miljöskadeförsäkring⁴],

27. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta mål för svaveldioxid- och kväveoxidutsläppen,

28. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta krav för utsläpp vid kolförbränning,

29. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en halvering av industrins svaveldioxidutsläpp inom tio år,

30. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sänkt svavelhalt i tjock eldningsolja till 0,5 %,

31. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sänkt svavelhalt i tunn eldningsolja till 0,1 %,

32. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om gränsvärden för utsläpp vid förbränning av biobränsle i större anläggningar,

33. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ekonomiska stimulanser för att stödja en övergång till bättre avgasrening i den befintliga bilparken,

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kontroll av avgasutsläpp vid den obligatoriska kontrollbesiktningen³],

[att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en skärpt fartkontroll på vägarna³],

34. att riksdagen hos regeringen begär en plan för övergång till de s. k. Kalifornienkraven för avgasutsläpp från dieselfordon,

35. att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverket får i uppdrag att tillsammans med länsmyndigheterna i södra Sverige utarbeta ett handlingsprogram mot luftföroreningarna i regionen i enlighet med vad som anförts i motionen,

36. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om samarbete med Danmark för att minska luftföroreningarna i södra Sverige,

37. att riksdagen hos regeringen begär att berörda myndigheter får i uppdrag att påbörja arbetet med en marin atlas,

38. att riksdagen hos regeringen begär ett förslag om totalförbud mot PCB,

39. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utsläppen av dioxin,

40. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Kattegatt som föroreningskänsligt område med särskilda restriktioner för alla skadliga utsläpp,

41. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om övergång till kalk som fällningskemikalie i kommunala avloppsreningsverk,

42. att riksdagen hos regeringen begär förslag om handlingsprogram bl. a. för minskat kväveläckage för hela Västkusten,

43. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om utsläppen från massaindustrierna,

44. att riksdagen hos regeringen begär förslag om höjning av gödselmedelsavgiften,

45. att riksdagen hos regeringen begär förslag om ytterligare marina reservat i enlighet med vad som anförts i motionen,

46. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om kraftfulla åtgärder för sälstammarna i Östersjön,

47. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bevarande av de genetiska resurserna,

48. att riksdagen hos regeringen begär att en utredning tillsätts med uppdrag att utarbeta förslag till ny naturvårdslag i enlighet med vad som anförts i motionen,

49. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en bättre samordning av lagstiftningen på miljövårdsområdet,

50. att riksdagen hos regeringen begär en plan för skydd av fjällvärden,

[att riksdagen beslutar om sådan ändring i lagen om hushållning med naturresurser m. m. att mineralutvinning inte skall kunna komma till stånd i områden som åtnjuter särskilt skydd mot exploateringsföretag¹],

51. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Sjaunjaområdet,

52. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Taavavuomaområdet,

53. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Rogenområdet,

54. att riksdagen hos regeringen begär förslag om inrättande av en nationalpark i Kebnekaiseområdet i enlighet med vad som anförts i motionen,

55. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om Stora Sjöfallets nationalpark,

56. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett förstärkt skydd för värdefulla fjällnära barrskogar,

57. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skydd av våtmarkerna,

58. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett uthållighets- och miljömål i jordbrukspolitiken med samma tyngd som övriga mål,

59. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om grundliga miljökonsekvensanalyser vid införande av nya starkt omvandlande brukningsmetoder och främmande trädslag,

60. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om att 1 % av den produktiva skogsmarken nedanför de fjällnära barrskogarna skall undantas från vanligt skogsbruk,

61. att riksdagen hos regeringen begär att ett program för bevarande av återstående urskogar och urskogsliknande områden snarast utarbetas och genomförs samt att i avvaktan härpå avverkning av sådana skogar inte tillåts,

62. att riksdagen beslutar återinföra de ersättningsregler i naturvårdslagen som gällde före 1 juli 1987,

63. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre övervakning av hur skogsvårdslagens hänsynsregler efterlevs,

64. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om luckan mellan skogsvårdslagens hänsynsregler och naturvårdslagen,

65. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om insatser för flora- och faunavård,

66. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om principer för finansiering av mark för naturvård,
67. att riksdagen beslutar att mark motsvarande ett värde av 15 milj. kr. årligen skall överföras från Domänfonden till Naturvårdsfonden i syfte att underlätta bildandet av naturreservat på privat mark,
68. att riksdagen hos regeringen begär förslag till lagstiftning om återvinning i enlighet med vad som anförts i motionen,
69. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om en s. k. avfallsbörs,
70. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om miljömärkning av produkter,
71. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om påskyndande av arbetet på att få fram fungerande återvinningsteknik för miljöfarligt avfall,
72. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om bättre retursystem,
73. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om glasåtervinningen,
74. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om sopförbränningen,
75. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om pant för bilbatterier,
76. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om skärpta krav vid hanteringen av miljöfarligt avfall,
77. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om målet att alla högfrekventa ämnen och produkter skall vara tillfredsställande undersökta inom tio år,
78. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om åtgärder med förhållanden vid äldre deponier,
79. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad i motionen anförts om ett säkerställande program för det miljöfarliga avfallet vid SAKAB:s deponier,
80. att riksdagen hos regeringen begär att naturvårdsverket och kemikalieinspektionen får i uppdrag att upprätta materialbalanser för de farligaste och mest använda ämnena,
81. att riksdagen till *Övervakning av miljöförändringar m. m.* för budgetåret 1988/89 anslår 10 milj. kr. mer än regeringen föreslagit eller således 53 200 000 kr. att användas för utredningar och inventeringar inom miljövårdsområdet,
82. att riksdagen till *Miljövårdsforskning* för budgetåret 1988/89 anslår 10 milj. kr. mer än regeringen föreslagit eller således 100 447 000 kr. att utnyttjas enligt förslag som redovisats i motionen,
83. att riksdagen till *Skogs- och jordbrukets forskningsråd* för budgetåret 1988/89 under jordbruksdepartementets huvudtitel anslår 10 milj. kr. mindre till skogsforskning än regeringen föreslagit eller således 109 727 000 kr. på hela anslaget,

84. att riksdagen till *Särskilda projekt på miljövärdens område* för budgetåret 1988/89 anslår 17 milj. kr. mer än regeringen föreslagit fördelade med 5 milj. kr. för hotade områden som Kattegatt, 5 milj. kr. för naturvårdsåtgärder i odlingslandskapet och 7 milj. kr. för insatser rörande bekämpningsmedel eller således 37 500 000 kr. på hela anslaget,

85. att riksdagen till *Mark för naturvård* för budgetåret 1988/89 anslår 40 milj. kr. mer än regeringen föreslagit eller således 80 000 000 kr.

86. att riksdagen till *Vård av naturreservat m. m.* för budgetåret 1988/89 anslår 12,7 milj. kr. mer än regeringen föreslagit eller således 60 000 000 kr.

87. att riksdagen till *Vård av hotade arter m. m.* för budgetåret 1988/89 anslår 1 milj. kr. mer än regeringen föreslagit eller således 3 000 000 kr.,

88. att riksdagen beslutar att naturvårdsverket skall disponera 40 000 000 kr. ur bränsemiljöfonden för stöd till ny miljöskyddsteknik.

Mot. 1987/88

Jo719

Stockholm den 14 januari 1988

Bengt Westerberg (fp)

Ingemar Eliasson (fp)

Karin Ahrland (fp)

Anne Wibble (fp)

Lars Ernestam (fp)

Kerstin Ekman (fp)

Birgit Friggebo (fp)

Jan-Erik Wikström (fp)

¹ 1987/88:Bo502

² 1987/88:Ju704

³ 1987/88:T202

⁴ 1987/88:L604

